TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
YAYINLARI – NO: 4

GAZİ M. KEMAL ATATÜRK

EĞİTİM POLİTİKASI
ÜZERİNE
KONUŞMALAR

KONUŞMALARI SEÇEN, GİRİŞ YAZISI
YAZAN VE YAYIMA HAZIRLAYAN
PROF. DR. KEMAL AYTAÇ

– BİRİNCİ BASILIŞ –
ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ – 1984

TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
YAYINLARI – NO: 4

GAZİ M. KEMAL ATATÜRK

EĞİTİM POLİTİKASI
ÜZERİNE
KONUŞMALAR

KONUŞMALARI SEÇEN, GİRİŞ YAZISI
YAZAN VE YAYIMA HAZIRLAYAN
PROF. DR. KEMAL AYTAÇ

– BİRİNCİ BASILIŞ –
ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ – 1984

ÖNSÖZ

"Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar" başlığı altında hazırlanan bu kitap, Gazi M. Kemal Atatürk'ün çeşitli tarihlerde yaptığı konuşmaların, eğitimle ilgili kısımlarından oluşmaktadır.

Atatürk'ün bu konuşma metinlerinin seçiminde, "Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü" tarafından beş cilt olarak yayınlanmış olan "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" adlı eser, esas alınmıştır.

Atatürk'ün metinlerdeki kendi diline, hiçbir müdahalede bulunulmamıştır.

Seçilen konuşma metinleri, alınan kaynak ve sayfa numaraları belirtilerek verilmiştir.

Kitaba giriş mahiyetinde olmak üzere, "Atatürk'ün Eğitim Görüşü" başlığı altında, tarafımdan hazırlanan bir araştırma yazısı eklenmiştir.

Atatürk'ün eğitim ile ilgili görüşünü tanıtmak amacıyla hazırladığım bu kitabın yayınlanmasına imkân sağlayan Ankara Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Tarık Somer'e ve Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü müdürü Sayın Prof. Dr. Aydın Taneri'ye teşekkür ederim.

Ankara-1984 *Prof. Dr. Kemal Aytaç*

İÇİNDEKİLER

Önsöz 3

BİRİNCİ BÖLÜM

Prof. Dr. Kemal Aytaç: Atatürk'ün Eğitim Görüşü 7

İKİNCİ BÖLÜM

Gazi M. Kemal Atatürk: Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar 21
- Maarif Kongresini Açarken (16.VII.1921) 23
- T.B.M.M.'nin Üçüncü Toplanma Yılını Açarken (1.3.1922) 27
- Öğretmenlere (27.10.1922) 29
- Alaşehir'de Halkla Konuşma (25 /26.1.1923) 35
- İzmir'de Halk İle Konuşma (31.1.1923) 37
- İzmir İktisat Kongresini Açış Söylevi (17.2.1923) 39
- T.B.M.M.'nin Dördüncü Toplanma Yılını Açarken (1 Mart 1923) 41
- Kütahya'da Öğretmenlerle Konuşma (24.3.1923) 45
- T.B.M.M.'nin İkinci Dönem Birinci Toplanma Yılını Açarken (1.3.1924) 49
- Muallimler Birliği Kongresi Üyelerine (25.7.1924) 51
- Dumlupınar'da Konuşma (30.8.1924) 53
- Samsun Öğretmenleriyle Konuşma (22.9.1924) 55
- T.B.M.M.'nin İkinci Dönem İkinci Toplanma Yılını Açarken (1.11.1924) 61
- Kastamonu'da Bir Konuşma (24.8.1925) 63
- Kastamonu'da İkinci Bir Konuşma (30.8.1925) 65
- İzmir Erkek Öğretmen Okulunda Bir Konuşma (14.10.1925) 67
- Konya'da Öğretmenlerle Bir Konuşma (18.10.1925) 69

- Konya'da Öğretmenlerle İkinci Bir Konuşma (19.10.1925) 71
- T.B.M.M.'sinin İkinci Dönem Üçüncü Toplanma Yılını Açarken (1.11. 1925) 73
- T.B.M.M.'nin İkinci Dönem Dördüncü Toplanma Yılını Açarken (1.11. 1926) 75
- Okullar ve Öğretmenlere Dair (7.7.1927) 77
- Türk Yazı İnkılabı Hakkında Konuşma (8.8.1928) 79
- T.B.M.M.'nin Üçüncü Dönem İkinci Toplanma Yılını Açarken (1.11.1928) 81
- T.B.M.M.'nin Üçüncü Dönem Üçüncü Toplanma Yılını Açarken (1.11. 1929) 83
- T.B.M.M.'nin Dördüncü Dönem İkinci Toplanma Yılını Açarken (1.11. 1932) 85
- T.B.M.M.'nin Dördüncü Dönem Üçüncü Toplanma Yılını Açarken (1.11. 1933) 87
- T.B.M.M.'nin Dördüncü Dönem Dördüncü Toplanma Yılını Açarken (1.11.1934) 89
- T.B.M.M.'nin Beşinci Dönem Birinci Toplanma Yılını Açarken (1.11.1935) 91
- T.B.M.M.'nin Beşinci Dönem İkinci Toplanma Yılını Açarken (1.11.1936) 93
- T.B.M.M.'nin Beşinci Dönem Üçüncü Toplanma Yılını Açarken (1.11.1937) 95
- T.B.M.M.'nin Beşinci Dönem Dördüncü Toplantı Yılının Açılışında Atatürk Adına Başvekil Celâl Bayar Tarafından Okunan Söylev (1.11.1938) 97

BİRİNCİ BÖLÜM

PROF. DR KEMAL AYTAÇ

ATATÜRK'ÜN EĞİTİM GÖRÜŞÜ

ATATÜRK'ÜN EĞİTİM GÖRÜŞÜ

PROF. DR. KEMAL AYTAÇ

1. GENEL AÇIKLAMALAR

Atatürk'ün eğitim konusundaki görüşünü incelemeden önce, onun bu konuyla ilgileniş tarzı ve bu konuya olan ilgisinin ana sebeplerini belirlemek gerekir. Bu konuyla ilgili olarak yapılacak açıklamalar, şu maddeler içerisinde özetlenebilir:

1.1. ATATÜRK'ÜN "EĞİTİM"E DUYDUĞU İLGİ

Bilindiği gibi "*eğitim*", geniş kapsamlı bir kavramdır. Bu bilim, kendi içerisinde çok çeşitli alt dallara ayrılır. Burada bunların bir listesini sıralamak gerekmez. Bizce önemli olan, Atatürk'ün bunlardan hangisi ile ilgilenmiş olduğunu tespit etmektir.

Atatürk, eğitimi sosyal ve kültürel kalkınmanın ana vasıtalarından birisi olarak kabul ettiği için, bir bakıma onun her alanına ilgi duymuştur. Diğer yandan, onun eğitim konusunda ileri sürdüğü görüşler, bir bütün olarak ele alınırsa, görülür ki bunlar özellikle bir "*Eğitim Politikası Programı*" teşkil ederler. Hem de kendine özgü ve modern bir eğitim politikası.

O halde, burada "Atatürk'ün Eğitim Görüşü" başlığı altında, onun geliştirdiği bu eğitim politikası programı, bu incelemenin esas konusunu teşkil edecektir.

1.2. ATATÜRK'ÜN "EĞİTİM" ALANINA DUYDUĞU İLGİNİN ANA SEBEPLERİ:

Atatürk, meslekten bir askerdir. Bu askerî şahsiyet, hangi sebeplerle eğitim konusuna ilgi duymuştur? Hem de, meslekten

özellikle 1921-1925 yılları arasındaki devreye rastlar. Yani bunlar, Kurtuluş Savaşı yılları ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında yapılmıştır.

Atatürk'ün yaptığı bütün konuşmalar, onun büyük Nutku hariç, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü tarafından, "*Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*" başlığı altında yayınlanmaktadır. Şimdiye kadar, ancak beş cilt yayınlanmıştır.

2. ATATÜRK'ÜN YENİ "EĞİTİM POLİTİKASI" PROGRAMI

Atatürk'ün eğitim görüşleri incelenirse görülür ki, o da diğer eğitim reformcuları gibi şu iki işi yapmaktadır:

— Geleneksel eğitim sistemini yetersiz bulmakta, eleştirmekte ve bunun değiştirilmesini istemektedir.

— Bunun yerine konmasını istediği yeni eğitim sisteminin ana ilkelerini tespit etmektedir.

Fakat Atatürk'ü diğer eğitim reformcularının çoğundan ayıran önemli bir yönü, onun bu iki işlemi, belirli bir zaman sırası içinde değil, birbirine paralel olarak yapmasıdır.

Bununla birlikte, onun eğitim görüşleri takdim edilirken, önce geleneksel eğitime yaptığı eleştiriler özetlenecek ve sonra da esaslarını tespit ettiği yeni eğitim takdim edilecektir.

2.1. GELENEKSEL EĞİTİME YAPTIĞI ELEŞTİRİLER:

Atatürk'ün yetersiz bulduğu ve eleştirdiği geleneksel eğitim sistemi, nasıl bir sistemdir? Bunun ana karakteristikleri nelerdir?

Geleneksel eğitim sistemi, ona göre, Türk Milletinin gerilemesinde en önemli etken olan eğitim sistemidir. Atatürk, bu geleneksel eğitim sistemini, daha 16 Temmuz 1921'da Ankara' da toplanan "*Maarif Kongresi*"ni açış konuşmasında şöyle değerlendirir:

ATATÜRK'ÜN EĞİTİM GÖRÜŞÜ

PROF. DR. KEMAL AYTAÇ

1. GENEL AÇIKLAMALAR

Atatürk'ün eğitim konusundaki görüşünü incelemeden önce, onun bu konuyla ilgileniş tarzı ve bu konuya olan ilgisinin ana sebeplerini belirlemek gerekir. Bu konuyla ilgili olarak yapılacak açıklamalar, şu maddeler içerisinde özetlenebilir:

1.1. ATATÜRK'ÜN "EĞİTİM"E DUYDUĞU İLGİ

Bilindiği gibi "*eğitim*", geniş kapsamlı bir kavramdır. Bu bilim, kendi içerisinde çok çeşitli alt dallara ayrılır. Burada bunların bir listesini sıralamak gerekmez. Bizce önemli olan, Atatürk'ün bunlardan hangisi ile ilgilenmiş olduğunu tespit etmektir.

Atatürk, eğitimi sosyal ve kültürel kalkınmanın ana vasıtalarından birisi olarak kabul ettiği için, bir bakıma onun her alanına ilgi duymuştur. Diğer yandan, onun eğitim konusunda ileri sürdüğü görüşler, bir bütün olarak ele alınırsa, görülür ki bunlar özellikle bir "*Eğitim Politikası Programı*" teşkil ederler. Hem de kendine özgü ve modern bir eğitim politikası.

O halde, burada "Atatürk'ün Eğitim Görüşü" başlığı altında, onun geliştirdiği bu eğitim politikası programı, bu incelemenin esas konusunu teşkil edecektir.

1.2. ATATÜRK'ÜN "EĞİTİM" ALANINA DUYDUĞU İLGİNİN ANA SEBEPLERİ:

Atatürk, meslekten bir askerdir. Bu askerî şahsiyet, hangi sebeplerle eğitim konusuna ilgi duymuştur? Hem de, meslekten

bir eğitimci ve ciddî bir eğitim düşünürü gibi derinliğine ilgi duymuştur.

Atatürk, eğitime hayatî sebeplerle ilgi duymuştur. Bunları, başlıca şu iki noktada toplamak mümkündür:

a) Eğitimin Kalkınma İşindeki Önemi:

Atatürk, Türk Kurtuluş Savaşına önderlik eden bir şahsiyettir. Kurtuluş Savaşı sonunda kazanılan askerî ve siyasî başarıdan sonra, ekonomik, teknik ve kültürel kalkınma işlerinde de bu önderlik görevini yürütmek istemektedir. Atatürk, kalkınma işinde, eğitimin en etkili araçlardan birisi olduğunu görmüştür. O, bu konuda, 2.9.1924 tarihli konuşmasında şöyle der:

> "*... en mühim, en esaslı nokta eğitim meselesidir. Eğitimdir ki, bir milleti ya hür, müstakil, şanlı, yüksek bir cemiyet halinde yaşatır, ya da bir milleti esaret ve sefalete terkeder*".

b) Cumhuriyetin Koruyucusu Yeni Nesillerin Yetiştirilmesi Zarureti:

Kurulan her yeni devlet, her yeni rejim, varlığını sürdürme işinde, kendine bağlı bir zihniyetle yetiştirilecek yeni bir nesile ihtiyaç duyar. Bu sebepledir ki, her devlet koruyucusunun siyasî programında, eğitim meselesi önemli bir yer tutar. Özellikle öğretmenlere yaptığı konuşmalarında hep bu motifler işlenir. Meselâ, 25 Ağustos 1924'de Ankara'da toplanan "Muallimler Birliği Kongresi"nde bunu şöyle ifade eder:

> "*Cumhuriyet; fikren, ilmen, fennen, bedenen kuvvetli ve yüksek seciyeli muhafızlar ister*".

1.3. ATATÜRK'ÜN EĞİTİM KONUSUNA GÖSTERDİĞİ İLGİ TARZI:

Atatürk'ün eğitim konusuyla ilgilenmesi ne zaman başlar? Atatürk, bu konuyla daha Kurtuluş Savaşı sıralarında ilgilenmeye başlamıştır. 16-21 Temmuz 1921 tarihleri arasında Ankara'da, izlenecek yeni eğitim politikasının esaslarını tespit etmek üzere, bir "*Maarif Kongresi*"ni toplamış olması, bunu açıkca gösterir. Onun bu ilgisi, Kurtuluş Savaşından sonra daha da güçlenir.

Atatürk'ün eğitim konusuna duyduğu ilginin kuvvet derecesini göstermesi yönünden, onun Kurtuluş Savaşının hemen sonunda, bir soruya verdiği cevabı, çok ilginçtir.

— "*İşte memleketi kurtardınız, şimdi ne yapmak istersiniz?*" sorusuna Atatürk:

— "*Maarif Vekili olarak milli irfanı yükseltmeye çalışmak en büyük emelimdir*", cecabını verir.

Atatürk, gerçi Maarif Vekili olmadı, ama o, bir Maarif Vekilinin yapamayacağı işleri başardı. O, kurduğu yeni devletin izleyeceği eğitim politikasının esaslarını tespit etti. Bu esaslara uygun olarak yapılan eğitim reformlarını yönetti. Bu faaliyetlerini, bir kaç misalle belirtmek gerekir: Atatürk, tespit ettiği yeni eğitim ilkelerine dayalı kanunlar hazırlattı, bunların uygulanmasını izledi, gerektiğinde yazı tahtasının başına geçti, öğretim kürsülerine çıktı, belirli öğretim programlarının hazırlanmasıyla görevli komisyonları yönetti, hattâ bu programları bizzat düzeltti, ders kitabı yazdı, Çankaya Köşkü'nü akademik tartışmaların yapıldığı bir merkez haline getirdi... v.b. Her işte, "*Milletin Eğiticisi*" rolünü oynadı.

1.4. ATATÜRK'ÜN EĞİTİM KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİNİN YER ALDIĞI KAYNAKLAR

Atatürk, eğitimle ilgili görüşlerini belirli bir eserinde toplu olarak kaleme almış değildir. O, bu konudaki görüşlerini, çeşitli tarihlerde ve çeşitli vesilelerle yapmış olduğu konuşmalarında açıklamıştır. Bu konuşmalar ilmî bir incelemeden geçirilirse, görülür ki, kendi aralarında bir bütünlük teşkil ederler.

Atatürk'ün eğitimle ilgili konuşmaları, başlıca 30 civarındadır. Bunlardan 15 tanesi, onun 1922-1938 yılları arasında T.B.M.M.'ni açış konuşmalarıdır. Atatürk, burda, hükûmetin her alandaki faaliyetlerini açıklarken, bunlar arasında eğitim konusu üzerinde de durur. Diğer konuşmaların çoğunluğunu, ise, öğretmenlere yapılan konuşmalar teşkil eder. Bunlar arasında, onun görüşlerini en ayrıntılı olarak sergilediği konuşmaları,

özellikle 1921-1925 yılları arasındaki devreye rastlar. Yani bunlar, Kurtuluş Savaşı yılları ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında yapılmıştır.

Atatürk'ün yaptığı bütün konuşmalar, onun büyük Nutku hariç, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü tarafından, "*Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*" başlığı altında yayınlanmaktadır. Şimdiye kadar, ancak beş cilt yayınlanmıştır.

2. ATATÜRK'ÜN YENİ "EĞİTİM POLİTİKASI" PROGRAMI

Atatürk'ün eğitim görüşleri incelenirse görülür ki, o da diğer eğitim reformcuları gibi şu iki işi yapmaktadır:

— Geleneksel eğitim sistemini yetersiz bulmakta, eleştirmekte ve bunun değiştirilmesini istemektedir.

— Bunun yerine konmasını istediği yeni eğitim sisteminin ana ilkelerini tespit etmektedir.

Fakat Atatürk'ü diğer eğitim reformcularının çoğundan ayıran önemli bir yönü, onun bu iki işlemi, belirli bir zaman sırası içinde değil, birbirine paralel olarak yapmasıdır.

Bununla birlikte, onun eğitim görüşleri takdim edilirken, önce geleneksel eğitime yaptığı eleştiriler özetlenecek ve sonra da esaslarını tespit ettiği yeni eğitim takdim edilecektir.

2.1. GELENEKSEL EĞİTİME YAPTIĞI ELEŞTİRİLER:

Atatürk'ün yetersiz bulduğu ve eleştirdiği geleneksel eğitim sistemi, nasıl bir sistemdir? Bunun ana karakteristikleri nelerdir?

Geleneksel eğitim sistemi, ona göre, Türk Milletinin gerilemesinde en önemli etken olan eğitim sistemidir. Atatürk, bu geleneksel eğitim sistemini, daha 16 Temmuz 1921'da Ankara' da toplanan "*Maarif Kongresi*"ni açış konuşmasında şöyle değerlendirir:

"Bugüne kadar takip olunan tahsil ve terbiye usullerinin milletimizin tarihi tedenniyatında en mühim âmil olduğu kanaatindeyim. Onun için bir milli terbiye programından bahsederken eski devrin hurafatından evsafı fıtriyemizle hiç de müsnasebeti olmayan yabancı fikirlerden şarktan ve garptan gelebilen bilcümle tesirlerden tamamen uzak, seciyei milliye ve tarihiyemizle mütenasip bir kültür kastediyorum".

Görülüyor ki, Atatürk geleneksel eğitim ile çok ciddî bir biçimde hesaplaşmak istemektedir. Ona göre bu eğitim, bir kelime ile millete *"yabancı"* olan bir eğitimdir.

Atatürk'ün diğer konuşmalarında geleneksel eğitime yaptığı eleştiriler, başlıca şu üç ana noktada özetlenebilir:

a) Geleneksel eğitim, hem kuruluş sistemi ve hem de özü yönünden millî değildir. Bu eğitim millî dil, millî tarih, millî san'at, yani topyekün millî kültürün gelişmesine uygun değildir. Bunun gelişmesini engellemektedir. Bu ise, millî benlik duygusunun zayıflamasına yol açmıştır.

b) Geleneksel eğitim, bütünüyle bilimsel zihniyete kapısını kapamıştır. Onun gözü bu dünyaya değil, öbür dünyaya çevrilmiştir. Bu sebeple de *"çağın gereklerine ve toplumun ihtiyaçlarına cevap vermek"*ten uzak bulunmaktadır.

c) Geleneksel eğitim ve öğretim yöntemleri, yaratıcılığı engelleyici niteliktedir. Yalnızca ezberciliğe dayanmaktadır. Bu ise, *"yapıcı ve yaratıcı yeni nesiller"*in yetişmesini sağlamaktan uzak bulunmaktadır.

2.2. YENİ EĞİTİM PROGRAMININ ESASLARI

Geleneksel eğitimi eleştirirken heyecanlı ifadeler kullanan Atatürk, gerçekleştirmeyi tasarladığı yeni eğitim programının esaslarını dile getiren ifadelerinde sakindir, kesindir ve kararlıdır.

Atatürk, hazırlanacak yeni eğitim programının en önemli yönlerini ve çerçevesini, 27.10.1922'de İstanbul'dan Bursa'ya gelen bir öğretmen grubuna yaptığı konuşmada, şöyle belirlemeye çalışır:

"Bence bu programın esaslı noktaları ikidir:

1. Hayatı içtimaiyemizin ihtiyaca tetabuk etmesi.

2. İcabatı asriyeye tevafuk etmesidir."

2.2.1. *Yeni Eğitim Programına Şekil Veren Ana Motifler*

Atatürk, yeni eğitim programına şekil verecek, onun dayanacağı temel ilkeleri tespitte etkili olacak ana motifler ya da faktörler üzerinde durur. Bunlar, kendi başlarına ele alınırsa, görülür ki, eğitim dışı unsurlardır. Ama eğitim, sosyal ve kültürel niteliğini, ancak bunlar yoluyla kazanır.

Atatürk'ün konuşmalarında eğitime şekil verici olarak yer alan ana motifler, başlıca şu üç ana grup içerisinde toplanabilir:

a) Milli Karakter Motifi:

Atatürk'e göre yeni eğitim programı, her şeyden önce millî bir nitelik taşımalıdır. Gerek biçimde, gerekse özde olsun, millîlik esastır.

Atatürk bu hususu, meselâ T.B.M.M.'ni, 1 Mart 1924 tarihindeki açış konuşmasında şöyle ifade eder:

"Türkiye'nin terbiye ve maarif sistemini her derecesinde, tam bir vüzuh ve hiçbir tereddüde mahal vermeyen sarahat ile ifade etmek ve tatbik etmek lâzımdır. Bu siyaset, her manasıyla millî bir mahiyette irae olunabilir".

b) Bilim ve Teknik Motifi:

Bilim ve tekniğin, kurulacak yeni eğitimi belirleyici rolü üzerinde, Atatürk önemle ve sık sık durur. Meselâ 27.10.1922'de Bursa'da öğretmenlere yaptığı konuşmada bu konuyu çeşitli yönlerinden işler ve bir yerinde şöyle der:

"Evet, milletimizin siyasî, içtimaî hayatında, milletimizin fikrî terbiyesinde de rehberimiz ilim ve fen olacaktır. Mektep sayesinde, mektebin vereceği ilim ve fen sayesindedir ki, Türk milleti, Türk san'atı, iktisadiyatı, Türk şiir ve edebiyatı, bütün bedayiiyle inkişâf eder".

c) Ekonomi Motifi:

Atatürk, yeni eğitim programının diğer bir belirleyici bir ana motifini 17 Şubat 1923'de İzmir'de toplanan "*Türkiye İktisat Kongresi*'ni açış konuşmasında şöyle belirler:

> "*... yeni devletimizin, yeni hükûmetimizin bütün esasları, bütün programları iktisat programından çıkmalıdır. Çünkü... her şey bunun içinde mündemiçtir. Binaenaleyh evlatlarımızı o suretle talim ve terbiye etmeliyiz, onlara o suretle ilim ve irfan vermeliyiz ki, âlemi ticaret, ziraat ve sanatte ve bütün bunların faaliyet sahalarında müsmir olsunlar, müessir olsunlar, faal olsunlar, ameli bir uzuv olsunlar. Binaenaleyh maarif programımız, gerek iptidai tahsilde, gerek orta tahsilde verilecek bütün şeyler, bu noktai nazara göre olmalıdır.*"

2.2.2. *Yeni Eğitim Programının Dayandığı Temel İlkeler*

Yeni eğitim programının dayandığı temel ilkeler, başlıca şunlardır:

a) Birlik İlkesi:

"*Birlik ilkesi*", eğitim ve öğretimde zümresel ya da kültürel cinsten farklılıkların ortadan kaldırılarak birlik sağlanmasını amaçlar. Bu, millî birliği sağlamanın ilk şartını teşkil eder. Atatürk, 27.10.1922'de Bursa'da öğretmenlere hitaben şöyle der:

> "*Hanımlar, Beyler!*
> *Kat'iyen bilmeliyiz ki, iki parça halinde yaşıyan milletler zayıftır, marîzdir.*"

Nitekim bu ilke, 3 Mart 1924 tarihli ve 430 sayılı "*Tevhid-i Tedrisat*" Kanunu ile uygulamaya aktarılmıştır.

b) Bilgisizliğin Ortadan Kaldırılması İlkesi:

Konuşmalarında sık sık bu konu üzerinde duran Atatürk, meselâ 1 Mart 1922'de T.B.M.M.'ni açış konuşmasında, yine

bu mesele üzerinde durur. Meselenin çözümünün gerekliliğini çeşitli yönlerden inceler ve şöyle der:

> "*Bundan dolayı, bizim takip edeceğimiz maarif siyasetinin temeli, evvelâ mevcut cehli izale etmektir*".

c) Laiklik İlkesi:

Laiklik ilkesi, Atatürk'ün yalnızca eğitim programının değil, onun ayni zamanda da siyasî, sosyal ve kültürel programlarının ortak bir temel ilkesidir. Atatürk'e göre eğitimde laiklik ilkesi, eğitimin bir yandan dinî makamların etkisinden kurtarılarak devletin denetimi altına alınması, diğer yandan da eğitim ve öğretimin amaçları ile muhtevalarının dünyevî gereklere uygun olarak yeni baştan düzenlenmesi anlamını taşımaktadır. Atatürk, 30.8.1925'de Kastamonu'da yaptığı konuşmada, bukonuda şöyle der:

> "*Efendiler ve ey millet iyi biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti şehyler, dervişler, müritler, mensuplar memleketi olamaz. En doğru, en hakiki tarikat, tarikatı medeniyedir.*"

Laiklik ilkesi gerçi 1937'de Anayasa'ya girmiştir, ama bu ilke, daha 1924'ten itibaren eğitim ve öğretimde uygulanmaya başlanmıştır.

d) Millîlik İlkesi:

Millet olarak yaşamayı gerçekleştirmek, Atatürk'ün ana hedeflerinden birisini teşkil etmektedir. Bu sebepledir ki, millîlik ilkesi, onun her programında temele aldığı ana ilkelerden birisini teşkil etmektedir.

Uygulanacak yeni eğitim programının millî niteliği konusuyla ilgili olarak Atatürk, 1 Mart 1924'de T.B.M.M.'ni açış konuşmasında şöyle der:

> "*Türkiyenin terbiye ve maarif siyasetini her derecesinde, tam bir vüzuh ve hiç bir tereddüde yer vermeyen sarahat ile ifade etmek ve tatbik etmek lâzımdır. Bu siyaset, her mânasıyla, millî bir mahiyette belirtilebilir.*"

e) İlmîlik İlkesi:

İlmîlik ilkesi, eğitim ve öğretimin amaç, muhteva ve araçları yönünden, ilmin en son seviyesindeki verilere göre düzenlenmesi anlamını taşımaktadır. Atatürk bu ilkeyi, 22 Eylül 1924' de Samsun'da Öğretmenlere hitaben yaptığı konuşmada şöyle açıklar:

> *"Dünyada her şey için, maddiyat için, maneviyat için, muvaffakiyet için en hakikî mürşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin haricinde mürşit aramak gaflettir, cehalettir, delâlettir. Yalnız ilmin ve fennin yaşadığımız her dakikadaki safhalarının tekâmülünü idrak etmek ve terakkiyatını zamanla takip eylemek şarttır".*

f) İş'e Dayalı Eğitim İlkesi:

Bu ilke, kısaca iş'in, eğitim ve öğretimde ana vasıta olarak kullanılması anlamını taşır. O, 1 Mart 1922'de T.B.M.M.'ni açış konuşmasında, bu ilkeyi şöyle değerlendirir:

> *"Bir taraftan cehlin izalesine uğraşırken, bir taraftan da memleket evladını içtimaî ve iktisadî hayatta fiilen müessir ve müsmir kılabilmek için elzem olan iptidai bilgileri işe dayalı olarak vermek usulü, maarifimizin esasını teşkil etmelidir."*

Bu ilke, denebilir ki, Atatürk'ün temele aldığı ilkeler arasında, en az uygulama alanı bulmuş bir ilkedir.

g) Disiplin İlkesi:

Öğrenim hayatında disiplin ilkesine bağlı olarak yetişmiş ve askerî meslek hayatında bunu başarı ile uygulamış olan Atatürk, kurduğu yeni devletin eğitim programında da, disiplini bir temel ilke olarak kabul etmiştir. 1 Kasım 1925'de T.B.M.M.'ni açış konuşmasında, o, bu ilkenin önemini şöyle açıklar:

> *"Hayatın her çalışma safhasında olduğu gibi, özellikle öğretim hayatında disiplin, başarının esasıdır. Müdürler ve öğretim heyetleri disiplini sağlamağa ve talebe disipline uymağa mecburdurlar."*

h) Karma Eğitim İlkesi:

Karma eğitim ilkesi, eğitim ve öğretimde cinsiyet ayırımının kaldırılması, her iki cinsin de eğitim hakları ve imkânlarından birlikte ve eşit olarak yararlanmalarının sağlanmasını amaç edinir.

Atatürk, 30.8.1925'de Kastamonu'da yaptığı konuşmada, bu konuyu şöyle açıklar:

> *"Bir içtimaî topluluk, bir millet erkek ve kadın denilen iki cins insandan mürekkeptir. Kabil midir ki, bir kitlenin bir parçasını terakki ettirelim, diğerini müsamaha edelim de, kitlenin bütünü ilerletilebilmiş olsun? Mümkün müdür ki, bir camianın yarısı topraklara zincirlerle bağlı kaldıkça diğer kısmı semalara yükselebilsin? Şüphe yok, terakki adımları dediğim gibi iki cins tarafından beraber, arkadaşça atılmak ve terakki ve teceddüd sahasında birlikte kat'i merahil edilmek lâzımdır. Böyle olursa inkılâp muvaffak olur."*

2.2.3. *Yeni Eğitim Politikası Programının Temel Amacı*

Her eğitim politikası programı, belirli amaçları esas alır. Bu amaçlar, aslında eğitim dışı alanların gereklerine göre tespit edilir. Bu, eğitimin sosyal ve kültürel bir fonkiyon oluşundan ileri gelir.

Atatürk'ün yeni eğitim politikası programı da, belirli hedeflere ulaşmayı, kendisine temel amaç olarak almıştır. Atatürk, bu temel amacı, sık sık ifade eder. Meselâ, 1 Kasım 1937'de, T.B.M.M.'ni açış konuşmasında, bunu şöyle açıklar:

> *"Arkadaşlar,*
>
> *Büyük dâvamız, en medenî ve en müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir.*
>
> *Bu, yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde temelli bir inkilâp yapmış olan büyük Türk milletinin dinamik idealidir. Bu ideali en kısa bir zamanda başarmak için, fikir ve hareketi, beraber yürütmek mecburiyetindeyiz."*

Bu teşebbüste başarı, ancak esaslı bir planla ve en rasyonel tarzda çalışmakla mümkün olabilir. Bu sebeple okuyup yazma bilmeyen tek vatandaş bırakmamak; memleketin büyük kalkınma savaşının ve yeni çatısının istediği teknik elemanları yetiştirmek, memleket dâvalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesile yaşatacak fert ve kurumları yaratmak; işte bu önemli umdeleri en kısa zamanda temin etmek, Kültür Vekâletinin üzerine aldığı büyük ve ağır mecburiyetlerdir.

İşaret ettiğim umdeleri, Türk gençliğinin dimağında ve Türk milletinin şuurunda daima canlı bir halde tutmak, Üniversitelerimize ve yüksek okullarımıza düşen başlıca vazifedir."

2.2.4. *Yeni Eğitim Programında Öğretmenlerin Görevi*

Atatürk'ün yeni eğitim programında, yeni nesilleri yetiştirecek olan Cumhuriyet öğretmenlerinin görevleri, çok ayrıntılı olarak işlenmiştir. Atatürk, öğretmenlere hitaben yaptığı çok sayıdaki konuşmalarında, esas olarak bu konu üzerinde durur.

O, 25 Ağustos 1924'de Ankara'da toplanan "*Muallimler Birliği Kongresi*" üyelerine, yeni görevlerini, şöyle açıklar:

"*Muallimler,*

Yeni nesli; Cumhuriyetin fedakâr muallim ve mürebbileri, sizler yetiştireceksiniz, yeni nesil, sizin eseriniz olacaktır. Eserin kıymeti, sizin maharetiniz ve fedakarlığınız derecesiyle mütenasip bulunacaktır. Cumhuriyet; fikren, ilmen, fennen, bedenen kuvvetli ve yüksek seciyeli muhafızlar ister. Yeni nesli bu evsaf ve kabiliyette yetiştirmek sizin elinizdedir. Mümtaz vazifenizin ifasına âli himmetlerle hasrı mevcudiyet edeceğinize asla şüphe etmem."

der ve şöyle devam eder:

"*Görüşlerin, programların kesin ve açık olması, çok önemli olmakla birlikte, feyiz ve eser verebilmesi, onların muktedir, müdrik ve fedakâr muallimlerimiz tarafından mekteplerimizde çok büyük dikkat ve himmetle*

tatbikına vâbestedir. İşte, bilhassa sizden rica edeceğim husus budur. Sizin muvaffakiyetiniz, Cumhuriyetin muvaffakiyeti olacaktır."

Atatürk, bu konuşmasını şu cümlelerle sona erdirir:

"*Hiçbir zaman hatırlarınızdan çıkmasın ki, Cumhuriyet sizden "fikri hür, vicdanı 'hür, irfanı hür' nesiller ister*".

3. KISA BİR DEĞERLENDİRME

Atatürk, "*akılcı*" ve "*milliyetçi*" dünya görüşüne sahip bir düşünür ve inkılâpçıdır. O, bu dünya görüşüne dayalı bir "*Milli Kalkınma İdeolojisi*" geliştirmiştir. Kendisi bunu, "*Memleket Davalarının İdeolojisi*" olarak adlandırır. Bu ideoloji, tarihe "*Kemalizm*" veya "*Atatürkçülük*" adları altında geçmiştir. Bu ideolojinin en önemli unsurlarından birini, onun taslağını çizdiği yeni eğitim politikası programı teşkil eder.

Atatürk'ün bu eğitim politikası programı, kendi zamanının diğer ideolojilerinin eğitim politikalarıyla mukayese edilirse, onlardan, temelden ayrıldığı görülür. İster faşist, ister komünist olsun, bütün bu ideolojiler, başlıca şu iki ana noktada, Atatürk'ün görüşlerinden ayrılmakta ortak özellikler taşırlar:

a) Bunların hepsi de belirli bir unsuru alıp, onu "*mutlaklaştırmak*"tadırlar. Meselâ Faşistler "*İtalyan Devleti*"*ni*, Naziler "*Cermen Irkını*", Komünistler "*İşçi Sınıfı*"nı, Teokratikler "*Din*" i, eğitim politikalarının yegâne temeli olarak kabul etmektedirler. Ve bütün binayı bu tek unsur üzerine kurmaya çalışmaktadırlar. Yani bunların hepsi de, felsefî dilde söylemek gerekirse "*monist*", veya "*tekçi*"dirler. Belirli yapıntıları esas alan "*tekçi*" dirler. Atatürk, böyle tek yanlı bir düşünür değildir. Eğitim politikasının temelinde, birden fazla unsur yer almıştır.

b) Bu tekçi ideolojilerin hepsi "*totaliter*" dir. Hepsi de, beyinleri, kendilerine uygun düşecek tek boyutlu bir düşünceye göre şartlandırmak istemektedirler. Bunlara karşılık Atatürk, düşünce hürriyetini esas alır. Çünkü o, bu konuda "*bilim*"*e* dayanır. Onun içindir ki Atatürk, diğer ideologlardan farklı olarak, yeni nesillerin "*fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür*" insanlar olarak yetiştirilmesini esas alır. "*Kemalizm*"in bu niteliği, onun katı bir doktrinciliğe düşmesini önlemiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

GAZİ MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

EĞİTİM POLİTİKASI ÜZERİNE KONUŞMALAR

MAARİF KONGRESİNİ AÇARKEN
(16.VII.1921)

16-21-VII-1921 tarihleri arasında Türkiye Millî Eğitim işlerinin bir programını hazırlamak amacıyla Ankara'da yapılan ilk genel toplantıda:

Muhterem Hanımlar, Efendiler!

Harbi umumî memleketimize bir mağlûbiyet tevcih etti. Düşmanlarımız bunu vesiyle ittihaz ederek milletimizi tamamen imha etmek istediler. Buna karşı vukua gelen galayanı milliye Ankara muazzam bir sahne oldu. Bizi yaşatmamak isteyenlere karşı yaşamak hakkımızı müdafaa etmek üzere toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi, burada, Ankara'da in'ikad etti.

Bugün Ankara Millî Türkiye'nin "Millî Maarifi"ni kuracak olan Türkiye muallime ve muallimler kongresinin in'ikadına sahne olmak mazhariyetiyle de muftehirdir.

Asırların mahmûl olduğu derin bir ihmali idarînin bünyei devlette vücuda getirdiği yaraları tedaviye masruf olacak himmetlerin en büyüğünü hiç şüphesiz irfan yolunda ibzal etmemiz lâzımdır.

Gerçi bugün maddî mânevî menabii kuvvamızı, hududu milliyemiz dahilindeki memleketlerimizde müstevli bulunan düşmanlara karşı istimal etmek mecburiyetindeyiz. İrfanı memleket için tahsis edilebilen şey müstakbel maarifimize mabihilistinad olacak bir temel kurmağa kâfi değildir. Ancak vâsi ve kâfi şerait ve vesaite malik oluncaya kadar geçecek eyyamı cidalde dahi kemali dikkat ve itina ile işlenip çizilmiş bir millî terbiye programı vücude getirmeğe ve mevcut maarif teşkilâtımızı bu günden

müsmir bir faaliyetle çalıştıracak esasları ihzar etmeğe hasrı mesai eylemeliyiz.

Şimdiye kadar takip olunan tahsil ve terbiye usullerinin milletimizin tarihi tedenniyatında en mühim bir âmil olduğu kanaatındayım. Onun için bir millî terbiye programından bahsederken, eski devrin hurafatından ve evsafı fıtriyemizle hiç de münasabeti olmayan yabancı fikirlerden, şarktan ve garptan gelebilen bilcümle tesirlerden tamamen uzak, seciyei milliye ve tarihiyemizle mütenasip bir kültür kasdediyorum. Çünkü dehayı millîmizin inkişafı tamı ancak böyle bir kültür ile temin olunabilir. Lâalettâyin bir ecnebi kültürü şimdiye kadar takip olunan yabancı kültürlerin muhrip neticelerini tekrar ettirebilir. Kültür (Haraseti fikriye) zeminle mütenasiptir. O zemin, milletin seciyesidir.

Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara bilhassa mevcudiyeti ile, hakkı ile, birliği ile tearuz eden bilûmum yabancı anasırla mücadele lüzumunu ve efkârı milliyeyi kemali istiğrak ile her mukabil fikre karşı şiddetle ve fedakârane müdafaa zareti telkin edilmelidir. Yeni neslin bütün kuvayı ruhiyesine bu evsaf ve kabiliyetin zerki mühimdir. Daimî ve müthiş bir cidal şeklinde tebarüz eden hayatı akvamın felsefesi, müstakil ve mesut kalmak isteyen her millet için bu evsafı kemali şiddetle talep etmektedir.

Teferruatını tamamen erbabı ihtisasına bırakmak istediğim bu mesele hakkındaki umumî nikatı nazarımı ikmalen ifade için yeni neslin teçhiz olunacağı evsafı mâneviye meyanında kuvvetli bir aşkı fazilet ve kuvvetli bir fikri intizam ve inzibattan da bahsetmek zaruretindeyim.

İşte biz, bu kongrenizden yalnız, çizilmiş eski yollarda alelâde yürümenin tarzı hakkında müdavelei efkâr etmeği değil, belki serdettiğim şeraiti haiz yeni bir sanat ve marifet yolu bulup millete göstermek ve o yolda yeni nesli yürütmek için rehber olmak gibi mukaddes bir hizmet bekliyoruz. Maarif Vekâleti'nin halkı tanımış, muhiti ve memleketi takdir etmiş, muallim ve mütehassıslardan mürekkep bir ilim ve irfan kongresini Ankara'da toplamağı düşünmüş olmasını ve bugünkü şeraiti müşkileye

rağmen bu teşebbüsünde muvaffak olmuş bulunmasını kemali takdir ile yadederim.

Huzurunuzda ve huzuru millette millî maarifimiz hakkındaki noktai nazarımı ifadeye imkân bahş olan bu vesileden bilistifade, halâsı müstakbelimizin pişvayı mükerremleri olan Türkiye muallime ve muallimleri hakkındaki hissiyatı hürmetkâranemi tezkâr etmek isterim.

İstikbal için hazırlanan evlâdı vatana, hiçbir müşkül karşısında serfürü etmiyerek kemali sabır ve metanetle çalışmalarını ve tahsildeki çocuklarımızın ebeveynine de yavrularının ikmali tahsili için her fedâkarlığı ihtiyardan çekinmemelerini tavsiye ederim. Büyük tehlikeler önünde uyanan milletlerin ne kadar sebatkâr oldukları tarihen müsbettir. Silâhiyle olduğu gibi dimağiyle de mücadele mecburiyetinde olan milletimizin, birincisinde gösterdiği kudreti ikincisinde de göstereceğine aslâ şüphem yoktur. Milletimizin saf seciyesi istidat ile mâlidir. Ancak bu tabiî istidadı inkişaf ettirebilecek usullerle mücehhez vatandaşlar lâzımdır. Bu vazife de sizlere teveccüh ediyor. Hükûmeti milliyemizin kemali ciddiyet ve samimiyetle arzu ettiği derecede, Türkiye muallime ve muallimlerinin hayat ve refahını henüz temin edememekte olduğunu bilirim. Fakat milletimizi yetiştirmek gibi mukaddes bir vazifeyi deruhte eden heyeti mübeccelenizin bugünün vaziyetini nazarı itibara alacağından ve her müşkülü iktiham ile bu yolda gayet metinane yürüyeceğinden şüphem yoktur. Vazifeniz pek mühim ve hayatîdir. Bunda muvaffak olmanızı Cenabı Haktan temenni ederim.

Hâkimiyeti Milliye: 21 Temmuz 1921

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, S. 16-18)

ÖĞRETMENLERE
(27.X.1922)

Mustafa Kemal'in büyük zaferini kutlamak üzere İstanbul'dan Bursa'ya giden kalabalık bir öğretmenler gurubu ile Bursa Öğretmenlerine Şark Tiyatrosundaki gece toplantısında söylemiştir.

Hanımlar, Beyler.

İstanbul'dan geliyorsunuz. Safa geldiniz. İstanbul'un nur ocaklarını temsil eden heyeti aliyeniz karşısında duyduğum zevk bîpâyandır. Kalblerinizdeki hissiyatı, dimağlarınızdaki fikirleri doğrudan doğruya gözlerinizde ve alınlarınızda okumak benim için fevkalâde mucibi mazhariyettir. Bu dakika muvacehenizde duyduğum en samimî hissi müsaadenizle söyliyeyim: İsterdim ki çocuk olayım ve sizin nur saçan dairei tedrisinizde bulunayım. Sizden feyiz alayım, siz beni yetiştiresiniz. O zaman milletim için, daha nâfî olurdum; fakat maalesef gayrikabili istihsal bir arzu karşısında bulunuyoruz. Bu arzunun yerine başka bir talepte bulunacağım: bugünün evlâtlarını yetiştiriniz. Onları memlekete, millete nâfi uzuvlar yapınız... Bunu sizden talep ve rica ediyorum.

Muallim Hanımlar, Muallim Beyler,

İhtimalki muallime demediğim için beni tahtie ediyorsunuz. Ben lisanımızda "tai te'nis" kullanmak zaruretinde olmadığımızı zannediyorum. Evet muallim hanımlar ve muallim beyler, bilirsiniz ki, milletimiz büyük bir felâket geçirdi. Devletimiz bir izmihlâl tehlikesine maruz kaldı, mevcudiyetimiz aleyhine birçok cinayetler intikâp edildi. Çok çalıştık, bugüne ait muvaffakiyeti istihsal ettik.

Hanımlar, Beyler.

Bir milleti, duçar olduğu herhangi bir felâketten kurtarmakta, bir milleti irşat etmekte, ricalinin haiz olduğu büyük ehemmiyet gayrikabili inkârdır. Hattâ diyebiliriz ki, bugünü görmek; millet ricalinin iffet ve namusu, gayreti milliyei vatanperveranesi ve bilhassa menafii istihkar hisleri sayesinde müyesser olmuştur. Fakat bugün, vasıl olduğumuz nokta, halâsı hakikî noktası değildir. Bu fikrimi izah edeyim: bir milletin mâruzu felâket olması demek, o milletin hasta, marîz olması demektir... Binaenaleyh halâs, heyeti içtimaiyedeki marazı teşrih ve tedavi etmekle elde edilir. Marazın tedavisi ilmî ve fennî bir tarzda olursa şifabahş olur. Yoksa bilâkis maraz müzmin olur ve gayri kabili tedavi bir hale gelir. Bir heyeti içtimaiyenin marazı ne olabilir? Milleti millet yapan, terakki ve tefeyyüz ettiren kuvvetler vardır: Fikir kuvvetleri ve içtimaî kuvvetler...

Fikirler, mânasız, mantıksız safsatalarla mâli olursa, o fikirler marîzdir. Kezâlik hayatı içtimaiye akıl ve mantıktan âri, bifaide ve muzir bir takım akideler ve an'anelerle meşbû olursa meflûç olur.

Evvelâ fikir ve içtimaiyat kuvvetlerinin menbalarını tathirden başlamak lâzımdır. Memleketi, milleti kurtarmak isteyenler için, hamiyet, hüsnüniyet, fedakârlık elzem olan evsaftandır... Fakat bir heyeti içtimaiyedeki marazı görmek, onu tedavi etmek, heyeti içtimaiyeyi asrın icabatına göre terakki ettirebilmek için, bu evsaf kâfi gelmez; bu evsafın yanında ilim ve fen lâzımdır. İlim ve fen teşebbüsatının merkezi faaliyeti ise mekteptir. Binaenaleyh mektep lâzımdır. Mektep namını hep beraber hürmetle, tâzimle zikredelim. Mektep genç dimağlara, insanlığa hürmeti, millet ve memlekete muhabbeti, şerefi istiklâli öğretir... İstiklâl tehlikeye düştüğü zaman onu kurtarmak için takibi muvafık olan en salim yolu belletir... Memleket ve milleti kurtarmağa çalışanların aynı zamanda mesleklerinde birer namuskâr mütehassıs ve birer âlim olmaları lâzımdır. Bunu temin eden mekteptir. Ancak bu tarzda her türlü teşebbüsatın mantıkî neticelere îsali mümkün olur.

Hanımlar, Beyler; Memleketimizin en mâmur, en lâtif, en güzel yerlerini üç buçuk sene kirli ayaklariyle çiğneyen düşmanı

mağlûp eden zaferin sırrı nerededir. Bilir misiniz? Orduların sevk ve idaresinde ilim ve fen düsturlarını rehber ittihaz etmektedir. Milletimizi yetiştirmek için asıl olan mekteplerimizin darülfünunlarımızın teessüsünde aynı mesleki takip edeceğiz. Evet, milletimizin siyasî, içtimaî hayatında, milletimizin fikrî terbiyesinde de rehberimiz ilim ve fen olacaktır. Mektep sayesinde, mektebin vereceği ilim ve fen sayesindedir ki Türk milleti, Türk sanatı, iktisadiyatı, Türk şiir ve edebiyatı, bütün bedayiiyle inkişaf eder.

Hanımlar, Beyler!

Memleketimiz içinde efkârı medeniyenin, terakkiyatı asriyenin bilâifatei intişar ve inkişaf etmesi lâzımdır. Bunun için bütün erbabı ilim ve fennin bu hususta çalışmayı bir vecibei namus bilmesi iktiza eder.

Muallim hanımlarımız, muallim beylerimiz, şairlerimiz, ediplerimiz, muharrirlerimiz aleddevam millete bu felâket günlerini ve onun hakiki sebeplerini açık ve kat'i olarak terennüm edecekler, takrir edecekler, bu kara günlerin dönmemesi için dünya yüzünde medeni ve asrî bir Türkiye'nin mevcudiyetini tanımak istemiyenlere, onu tanıtmak zaruretinde olduğumuzu ihtar edecekler.

Hanımlar Beyler!

Görülüyor ki, en mühim ve feyizli vazifelerimiz maarif işleridir. Maarif işlerinde behemehal muzaffer olmak lâzımdır. Bir milletin halâsı hakikisi ancak bu suretle olur. Bu zaferin temini için hepimizin yekcan ve yekfikir olarak esaslı bir program üzerinde çalışması lâzımdır. Bence bu programın esaslı noktaları ikidir:

1. Hayatı içtimaiyemizin ihtiyaca tetabuk etmesi.

2. İcabatı asriyeye tevafuk etmesidir.

Gözlerimizi kapayıp mücerret yaşadığımızı farzedemeyiz. Memleketimizi bir çenber içine alıp cihan ile alâkasız yaşayamayız... Bilâkis müterakki, mütemeddin bir millet olarak medeniyet

sahasının üzerinde yaşıyacağız. Bu hayat ancak ilim ve fen ile olur. İlim ve fen nerede ise oradan olacağız ve her ferdi milletin kafasına koyacağız. İlim ve fen için kayıt ve şart yoktur.

Hiçbir delili mantıkiye istinat etmiyen bir takım an'anelerin, akidelerin muhafazasında ısrar eden milletlerin terakkisi çok güç olur; belki de hiç olmaz. Terakkide kuyut ve şurutu aşamıyan milletler hayatı makul ve amelî müşahade edemez. Hayat felsefesini vâsi gören milletlerin tahtı hâkimiyet ve esaretine girmeğe mahkûmdur.

Muallim Hanımlar, Muallim Beyler! Bütün bu hakikatlerin milletçe hüsnü telâkki ve hüsnü hazmedilebilmesi için her şeyden evvel cehli izale etmek lâzımdır. Binaenaleyh maarif programımızın, maarif siyasetimizin temel taşı, cehlin izalesidir.

Bu izale edilmedikçe, yerimizdeyiz... Yerinde duran bir şey ise geriye gidiyor, demektir. Bir taraftan umumî olan cehli izaleye çalışmakla beraber, diğer taraftan hayatı içtimaiyede bizzat amelî, müessir ve müsmir uzuvlar yetiştirmek lâzımdır. Bu da ilk ve orta tedrisatın amelî bir tarzda olmasiyle mümkündür. Ancak bu sayede heyeti içtimaiyeler iş adamlarına, sanatkârlarına malik olur. Bittabi dehayı millîmizi inkişaf ettirecek, hislerimizi lâyık olduğu dereceye îsal için âli meslek erbabını da yetiştireceğiz. Çocuklarımızı da aynı tahsil derecelerinden geçirerek yetiştireceğiz.

Hanımlar, Beyler!

Kat'iyen bilmeliyiz ki, iki parça halinde yaşıyan milletler zayıftır, marîzdir. Çocuklarımıza ve gençlerimize vereceğimiz tahsilin hududu ne olursa olsun, onlara esaslı olarak şunları öğreteceğiz:

1. Milletine,
2. Türkiye devletine,
3. Türkiye Büyük Millet Meclisine,

Düşman olanlarla mücadele esbap ve vasaitiyle mücehhez olmayan milletler için hakkı beka yoktur. Mücadele lâzımdır.

Hanımlar, Beyler! İtiraf edelim ki, biz üç buçuk sene evveline kadar cemaat halinde yaşıyorduk. Bizi istedikleri gibi idare ediyorlardı. Cihan bizi, temsil edenlere göre tanıyordu. Üç buçuk senedir, tamamen millet olarak yaşıyoruz. Bunun maddî ve bâriz şahidi, şekli hükûmetimiz ve mahiyeti hükûmetimizdir ki, onu kanun Büyük Millet Meclisi diye tevsim etti.

Bütün cihan bir ân tereddüt etmesin ki, Türkiye devletinin yegâne ve hakiki mümessili yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir. Hasis menfaatleri için ve şahıslarını mahfuz bulundurmak kaygısiyle istiklâli millet ve memeleketi düşmanlara tevdide beis görmiyen, imhayı istiklâlimiz şeraitini muhtevi Sèvres muahedenamesini kabul eden hâkimlerin, sultanların, padişahların menakibini, bu gasıplarını Türk milleti artık, ancak yalnız tarihte okur.

Hanımlar, Beyler!

Ordularımızın ihraz ettiği zafer, sizin ve sizin ordularınızın zaferi için yalnız zemin hazırladı... Hakikî zaferi siz ihraz ve idame edeceksiniz ve behemehal muvaffak olacaksınız. Ben ve sarsılmaz imanla bütün arkadaşlarım, sizi takip edeceğiz ve sizin tesadüf edeceğiniz mevanii kıracağız. Son bir söz: sizin kıymetli bir heyet halinde Bursa'ya gelmeniz, yalnız Bursa'yı değil; bütün Anadolu'daki kardeşlerinizi memnun etti. Ve İstanbul'dan getirdiğiniz selâmları bütün millete tebliğ edeceğiz. Ben de sizden rica edeceğim ki, oradaki kardeşlerimize selâmlarımızı tebliğ ediniz. İstanbul'un talihi, İstanbul'da yaşıyan halis Türklerin kalb ve vicdanlarındaki arzu gibi tecelli edecektir.

Bursa Seyahati: s. 16-19.

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, S. 42–46)

ALAŞEHİR'DE HALKLA KONUŞMA
(25/26.1.1923)

Batı Anadolu seyahatı sırasında.

Arkadaşlar! Bundan sonra pek mühim zaferlere kavuşacağız. Fakat bu zafer süngü zaferleri değil, iktisat ve ilim ve irfan zaferleri olacaktır. Ordumuzun şimdiye kadar istihsal ettiği muzafferiyetler memleketinizi halâs-ı hakikîye sevketmiş sayılamaz. Bu zaferler ancak müstakbel zaferimiz için kıymetli bir zemin hazırlamıştır. Muzafferiyatı askeriyemizle mağrur olmıyalım. Yeni ilim ve iktisat zaferlerine hazırlanalım.

İzmir Yollarında: s. 13-14

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, S. 72)

İZMİR'DE HALK İLE KONUŞMA
(31.1.1923)

Eski Gümrük binasında yapılan toplantıda söylenmiştir.

Kudreti fatıra insanları iki cins olarak yaratmıştır. Bunlar yekdiğerlerinin lâzım ve melzumudur. Hazreti Âdem'le Hazreti Havva'nın nasıl yaratıldığına dair olan nazariyat mütehaliftir, bunlardan bahsetmiyeceğim. Ondan sonraki devirlerden iptidar edeceğim. Şuna kani olmak lâzımdır ki, dünya yüzünde gördüğümüz her şey kadının eseridir. Nitekim hepimiz pâdişahlar hakkında mevhum telâkkiler besliyorduk, bunlar validelerimizin verdiği sakim telkinatın neticesi idi. Bir heyeti içtimaiye, cinsinden yalnız birinin icabatı asriyeyi iktisap etmesiyle iktifa ederse o heyeti içtimaiye yarıdan fazla zaaf içinde kalır. Bir millet terakki ve temeddün etmek isterse bilhassa bu noktayı esas olarak kabul etmek mecburiyetindedir. Bizim heyeti içtimaiyemizin ademi muvaffakiyetinin sebebi kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz tekâsül ve kusurdan neşet etmektedir. İnsanlar dünyaya mukadder oldukları kadar yaşamak için gelmişlerdir. Yaşamak demek faaliyet demektir. Binaenaleyh bir heyeti içtimaiyenin bir uzvu faaliyette bulunurken diğer uzvu atalette olursa o heyeti içtimaiye meflûçtur. Bir heyeti içtimaiyenin hayatta çalışması ve muvaffak olması için çalışmanın ve muvaffak olabilmenin mütevakkıf olduğu bütün esbab ve şeraiti tekabbül etmesi icabeder. Binaenaleyh bizim heyeti içtimaiyemiz için ilim ve fen lâzım ise bunları aynı derecede hem erkek ve hem de kadınlarımızın iktisap etmeleri lâzımdır. Malûmdur ki, her sahada olduğu gibi hayatı içtimaiyede dahi taksimi vezaif vardır. Bu umumî taksimi vezaif arasında kadınlar kendilerine ait olan vezaifi yapacakları gibi aynı zamanda heyeti içtimaiyenin refahı, saadeti için elzem olan mesaii

umumiyeye dahi dahil olacaklardır. Kadının vezaifi beytiyesi en ufak ve ehemmiyetsiz vazifesidir.

Kadının en büyük vazifesi analıktır. İlk terbiye verilen yerin ana kucağı olduğu düşünülürse bu vazifenin ehemmiyeti lâyıkiyle anlaşılır. Milletimiz kuvvetli bir millet olmaya azmetmiştir. Bugünün levazımından biri de kadınlarımızın her hususta yükselmelerini temindir. Binaenaleyh kadınlarımız da âlim ve mütefennin olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün derecatı tahsilden geçeceklerdir. Sonra kadınlar hayatı içtimaiyede erkeklerle beraber yürüyerek birbirinin muin ve müzahiri olacaklardır.

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, S. 85-86)

İZMİR İKTİSAT KONGRESİNİ AÇIŞ SÖYLEVİ
(17.2.1923)

Arkadaşlar, bence yeni devletimizin, yeni hükûmetimizin bütün esasları, bütün programları iktisad programından çıkmalıdır. Çünkü demin dediğim gibi her şey bunun içinde mündemiçtir. Binaenaleyh evlâtlarımızı o suretle talim ve terbiye etmeliyiz, onlara o suretle ilim ve irfan vermeliyiz ki, âlemi ticaret, ziraat ve sanatte ve bütün bunların faaliyet sahalarında müsmir olsunlar, müessir olsunlar, faal olsunlar, ameli bir uzuv olsunlar. Binaenaleyh maarif programımız, gerek iptidai tahsilde, gerek orta tahsilde verilecek bütün şeyler, bu noktai nazara göre olmalıdır. Maarif programlarımız gibi şuabatı devlet için tasavvur olunacak programlar dahi, iktisad programına istinad etmekten kendini kurtaramazlar. Esaslı bir program tatbik etmek ve bu program üzerinde bütün milleti hemahenk olarak çalıştırmak lâzımdır.

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, S. 111)

BİRİNCİ DÖNEM
DÖRDÜNCÜ TOPLANMA YILINI AÇARKEN
(1 Mart 1923)

Efendiler, maarif hususundaki bir senelik mesaimiz dahi pek parlak olmamakla beraber muhat olduğumuz müşkülâta ve bilhassa fıkdan-ı vesaite nisbetle oldukça kabili temas neticeler vermiştir. Maarif Vekâletince geçen bir sene zarfında mütarake ve cidal devrelerinin vilâyet merkezlerinde kapalı bıraktığı darülmuallimînlerden on üçünün tekrar küşadı, muhtelif livalarda yeniden on yedi zukûr, bir inas sultanisi teşkilâtının ikmali, altı erkek, iki inas idadisi küşadı gibi müspet işler görülmüştür. Bütün sene mekteplerdeki muallim boşluğunun doldurulmasına çalışılmış memalik-i müstahlise mekteplerine kudret-i tedrisiye ve hamiyet-i millîyesi mücerreb muallimler gönderilmiş, İstanbul ve Anadolu'da mevcudu kalmıyan talimatnamelerin en lüzumlularından bir kısmı bastırılarak maarif idarelerine irsâl edilmiştir. Geçen sene bütün vilâyet ve livalardaki maarif kütüphanelerine meccanen bir çok kitaplar sevkedilmesi ve şüheda çocuklarına on beş bin kadar kitap dağıtılması da şu mesai silsilesine ilâve edilebilir. Bu esnada muntazaman içtimaatına devam eden Telif ve Tercüme Heyeti, ahalinin ve erbabı tetebbuun muhtaç olduğu âsardan on beş kadar kitap telif ettirerek bunlardan bazılarını matbaaya vermiştir.

Efendiler, şimdiye kadar yapılabilen şeylerin maarif-i umumiyeye ihtiyacatımızdan binde birini bile tatmine kâfi olmadığını itiraf etmek hakikatperestlik levazımındandır.

Mamafih harbin bilhassa maarif idaresi ve mektepler üzerinde gösterdiği tesirat-ı fevkalâde karşısında temin edilebilecek muvaffakiyetlerin ancak temin edilebilenlerden ibaret kalacağını tasdik etmek de insafperverlik şiarı addolunmak lâzım gelir. Cephelerdeki zâbitan saflarında boşalan yerlere mektepler, gençliğin yüksek ve münevver unsurlarını vermiştir. Bu iki kere kıy-

metli anasırın mekteplerimizin tedris kürsülerine avdet edeceği ve cephelerde sarfolunan mühimmatın kısmen mekteplerimizde haritaya ve kitaba tahavvül edeceği tam bir sulh ve sükûn devresinden sonradır ki maarif idaresi o kürsüler üzerinde cehle karşı sarsılmaz bir istihkâm vücuda getirecek ve istikbali oradan feth ve teshir edecektir.

Efendiler, terbiye ve tedriste tatbik edilecek usul, malûmatı insan için fazla bir süs, bir vasıta-i tahakküm, yahut medeni bir zevkten ziyade maddi hayatta muvaffak olmayı temin eden amelî ve kabil-i istimal bir cihaz haline getirmektir. Maarif Vekâletiniz bu esasa ehemmiyet vermektedir.

Amelî ve şâmil bir maarif için hudud-u vatanın merakiz-i mühimmesinde asrî kütüphaneler, nebatat ve hayvanat bahçeleri, konservatuvarlar, darülmesailer, müzeler ve sanayii nefise meşherleri tesisi lâzım olduğu gibi bilhassa şimdiki teşkilât-ı mülkiyeye nisbetle kaza merkezlerine kadar bütün memleketin matbaalarla teçhizi icabetmektedir. Bütün bu güzel şeylerin bir an içinde vücuda getirilmesi gayri mümkün olmakla beraber mümkün olduğu kadar az zaman zarfında bu neticelerin istihsali ehemmiyetle şayanı temennidir.

Memleketin darülfünun ve serbest meslekler hayatında takip edeceği yolu en asrî bir zihniyetle idrak eden iyi bir darülfünun heyetine ve bir hayli meslek ve fikir adamlarına malik olduğumuzu kemali şükran ile tezkâr edebiliriz.

Darülfünun, istiklâl-i tabiîsi dâhilinde serbest mesleklere verdiği istikameti gittikçe daha mükemmel bir hale îsal edecek vesait-i mâneviyeye maliktir.

Yeni sene zarfında memleketimizde ilk ve orta tahsilin mümkün mertebe ıslahı için Anadolu on beş darülmuallimîn mıntıkasına ayrılacaktır.

Buralarda tam devreli birer sultani mektebi ile iki yüz talebelik bir darülmuallimîn-i iptidai bir de darülmuallimat bulunacaktır. Bu mekteplerin terbiye ve tedrisat heyeti takriben altmış kişiye baliğ olacaktır. Bu suretle memleketin muhtelif aksamında kuvvetli anasırdan mürekkep birer merkez-i irfan kurulmuş olacaktır.

Bu merkezlerde amelî müsamereler ve konferanslar tertip etmek ve halkın okuyup yazmayan kısmını en kolay vesaitle okutarak onlara birinci derecede lâzım olan malûmatı verecek gece dersleri açmak, matbuat-ı mahalliyede bilhassa terbiye-i umumiye ve halk bilgilerine ait neşriyatla meşgul olmak heyeti mualliminin muntazaman ifa edeceği vezaiften olacaktır. Mekteplerin tatilinde yirmi beş, otuz merkezde bütün köy imamlarını cem ederek kendilerine üç aylık bir tatbikat dersi vermeği Maarif Vekâleti bu seneki teşebbüsatı meyanına ithâl eylemiştir.

Efendiler, iptidai tahsilin muhtaç olduğu müessesattan biri leylî iptidai mektepleridir. Hükümetin son zamanlardaki tetkikat ve müşahedatı her tarafta leylî iptidailere karşı umumi bir temayül hâsıl olduğunu göstermiştir. Birkaç vilâyetin küçük yavrularını bir yere toplamanın vahdet-i terbiye, yurt sevgisi ve kardeşlik üzerine icra edeceği tesir meydandadır. Bu sebeple Maarif Vekâletiniz bu mekteplerin açılmasını her türlü vesaitle teşvik edecektir.

Efendiler! Mekteplerde tedrisat vazifesinin şayanı itimat ellere teslimini, evlâd-ı memleketin o vazifeyi kendine hem bir meslek, hem bir mefkûre addedecek fâzıl ve muhterem muallimler tarafından yetiştirilmesini temin için muallimlik, sair serbest ve yüksek meslekler gibi, tedricen tarakkiye ve her halde temin-i refaha müsait bir meslek haline konulmalıdır. Dünyanın her tarafında muallimler, cemiyet-i beşeriyenin en fedâkar ve muhterem unsurlarıdır.

Vatanın fedakâr evlâtlarından mürekkep olan muallim ve müderrislerin terfi ve ikdarına ait olarak ihzar edilen kanun lâyihası yakında Meclisi âliye arzedilecektir.

Efendiler, telif ve tercüme işleri hâkimiyet-i millîyenin istinatgâhı ve millî harsın en mühim vasıta-i intişarıdır. Şu iki maksada ait neşriyatı bu sene azamî bir gayretle tevsi için darülfünun medreselerini de bu işe teşrik edecek esasat hazırlanmıştır. Bir taraftan tabedilen ve yeniden telifi kararlaştırılan kitapları meccanî olarak her tarafa dağıtmak ve halkı okumağa alıştırmak için hükümetçe sarfı mesai edilecektir.

"Devlet Kitabı" namı altında meccanî olarak neşredilecek amelî ve basit ifadeli eserlerle halkımıza hakayik-i hayatiyeyi öğretmek çok faideli bir usul olarak şayanı tavsiyedir.

Efendiler, Şer'iye Vekâleti, geçen sene zarfında birisi Şûrayı Üfta, diğeri de Tetkikat ve Telifat-ı İslâmiye namiyle iki heyet vücuda getirmiştir. Usul ve âdatın tegayyür ve tebeddülü ile vuku bulan hâdisatın, nâsın ihtiyacını nazari dikkate almak suretiyle hallini temin etmek, Şûra-yı Üftanın bilcümle mesaisini istinat ettireceği esas olmalıdır. Tetkikat ve Telifat-ı İslâmiye Heyetinin vezaifi meyanında hikmet-i islâmiyeyi garp nazariyatı ilmiye ve felsefeleriyle mukayese ve akvam-ı islâmiyenin itikadı, ilmî, içtimai, ihsai ve iktisadi hayatlarına ait şuunatı tetkik ve netayicini neşreylemek zikre şayan ehemmiyeti haizdir. Tetkikat için bir kütüphane tesis edildi. İstanbul'dan, Avrupa'dan ve Mısır'dan bir kısım mühim kitaplar celbolundu. Ehemmiyetli birçok kitap da Avrupa ve Mısır'a sipariş edildi. Şer'iye Vekâleti, medreselerin tevhidini ve asrî müessese haline ifrağını istihdaf eylemektedir. Vekâlet, asrî müçtehit ve müfessirlere menşe olmak üzere bir külliye-i islâmiye vücuda getirmeğe büyük ehemmiyet atfetmektedir.

Efendiler, evlâd-ı memleketin müştereken ve mütesaviyen iktisaba mecbur oldukları ulûm ve fünun vardır. Âli meslek ve ihtisas erbabının tefrik olunabileceği derecatı tahsile kadar, terbiye ve tedriste vahdet, heyeti içtimaiyemizin terakki ve taalisi nokta-i nazarından çok mühimdir. Bu sebeple Şer'iye Vekâletiyle Maarif Vekâletinin bu hususta tevhid-i fikir ve mesai eylemesi temenniye şayandır.

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, S. 297–300)

KÜTAHYA'DA ÖĞRETMENLERLE KONUŞMA
(24.III.1923)

Lise binasında verilen çay ziyafetinde söylenmiştir.

Muallime Hanımlar ve Muallim Efendiler;

Bu irfan sakfı altında hepinizi bir arada görmekten ve cümlenizi de selâmlamaktan fevkalâde memnun ve bahtiyarım. Müdür Beyefendinin çok güzel tasvir ve izah eylediği memleketimizi, heyeti içtimaiyemizi hedefi hakikate, hedefi saadete isal için iki orduya ihtiyaç vardır. Biri vatanın hayatını kurtaran asker ordusu, diğeri milletin istikbalini yoğuran irfan ordusu. Bu iki ordunun her ikisi de kıymetlidir, âlidir, feyizlidir, muhteremdir, fakat bu iki ordudan hangisi daha kıymetlidir, hangisi yekdiğerine mureccahtır. Şüphesiz böyle bir tercih yapılamaz, bu iki ordunun ikisi de hayatîdir.

Yalnız siz, irfan ordusu mensupları, sizlere mensup olduğunuz ordunun kıymet ve kutsiyetini anlatmak için şunu söyliyeyim ki, sizler ölen ve öldüren birinci orduya niçin öldürüp niçin öldüğünü öğreten bir orduya mensupsunuz.

Muhterem muallime Hanımlar ve muallim Beyler, biz iki ordudan birincisine, vatanı çiğnemeğe gelen düşman karşısında kan akıtan birinci orduya, bütün dünya bilir ve bütün dünya şahit oldu ki, pek mükemmelen malikiz. Vatanın dört sene evvel düştüğü büyük felâketten sonra yoktan var olan bu ordu vatanı yok etmeğe gelen düşmanı vatanın harimi ismetinde boğup mahvetti. Yalnız işimiz, yalnız bu orduya malikiyetle bitmiş, gayemiz yalnız bu ordunun zaferiyle hitama ermiş değildir. Bir millet irfan ordusuna malik olmadıkça, muharebe meydanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin o zaferlerin payidar

neticeler vermesi ancak irfan ordusiyle kaimdir. Bu ikinci ordu olmadan birinci ordunun semeratı ufuleder. Milletimizi hakikî saadet ve selâmete isal etmek istiyorsak ve milletimize emin ve müstefiz bir âti bahşeylemek istiyorsak, bizi ölümden kurtaran ve hayata götüren bugünkü şekli idaremizin ebediyetini istiyorsak, biran evvel büyük, mükemmel, nurlu bir irfan ordusuna malik olmak zaruriyetinde bulunduğumuzu inkâr edemeyiz.

Eski idarelerin, eski hükûmet gençlerinin en büyük fenalıklarından biri de irfan ordusuna lâyık oldukları büyük ehemmiyeti vermemeleridir. Eğer bu ehemmiyet verilseydi istikbali ellerine tevdi ettiğimiz sizlere, istikbal kadar emin bir mevki verilmek lâzım gelirdi. Henüz üç buçuk dört senelik bir hayata malik olan millî idaremiz de, vakıa irfan ordusiyle lâyık olduğu kadar iştigal edememiştir. Fakat bundaki zarureti milletin münevverleri olan sizler elbette ki herkesten daha iyi takdir edersiniz. Bütün kuvvetlerimizi yalnız cepheye hasrettiğimiz, bütün metanetimizi cephedeki orduda temerküze mecbur olduğumuz bu kısa müddet içinde, bittabi irfan ordusiyle lâyıkiyle meşgul olamazdık. Lâkin Cenabıhakka binlerce hamdü sena olsun ki, düşman karşısındaki aziz ordular için sarfettiğimiz bütün emekler mes'ut semeratını verdi. Artık bundan sonra aynı kuvvet, aynı faaliyet, aynı himmetle irfan ordusu için çalışacak ve birincide olduğu gibi bu ikinci ordudan dahi emeklerimizin, faaliyetlerimizin, himmetlerimizin mes'ut ve muzaffer semerelerini aynı parlaklık ve aynı feyzü bereketle istihsal edeceğiz.

Arkadaşlar, asker ordusiyle irfan ordusu arasındaki müşabehet ve mutabakatı arzetmiş olmak için şunu da ilâve edeyim: kıymetli bir eserde ordunun ruhu, heyeti zabitan ve kumanda heyetidir, deniliyor. Hakikaten böyledir. Bir ordunun kıymeti, zabitan ve kumanda heyetinin kıymeti ile ölçülür. Siz muallime hanımlar ve muallim beyler, sizler de irfan ordusunun zabitan ve kumanda heyetisiniz. Sizin ordunuzun kıymeti de sizlerin kıymetinizle ölçülecektir. İstiklâl mücadelesinde, üç dört senedir, düşmanı topraklarımızda mahvetmek için, yaptığımız harpte ordunun ruhu olan zabitan ve kumanda heyet ve erkânı kıymetlerinin yüksekliğini nasıl ibraz ve ispat etmişse, bundan sonra yapacağımız nur ve inkilâp mücadelesinin, milletimize bir karan-

lık gibi çöken cehli umumiyi mağlûp ve makhur etmek harbinde dahi irfan ordusunun ruhu olan siz muallime hanımlar ve muallim beylerin aynı kabiliyeti ihsas ve irae edeceğinize eminim. Hepinizi bu emniyetle selâmlarım. Muhterem arkadaşlar.

Hâkimiyeti Milliye: 2 Nisan 1923

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, S. 163-165)

İKİNCİ DÖNEM BİRİNCİ TOPLANMA YILINI AÇARKEN

(1 Mart 1924)

Memlekette maarif nurunun yayılmasına ve en derin köşelere kadar nüfuz etmesine bilhassa nazar ediyoruz. Dört sene evvel maarife tahsis ettiğimiz vesaiti bugün on misline iblâğ etmiş bulunuyoruz. Evvel emirde vesaitin müsmir ve amelî olmasına ve aslâ israfa uğramamasına ehemmiyet veriyoruz. Bu cihet müemmen bulundurulmakla beraber maarifin vesaitini mütemadiyen tezyidetmek lüzumuna kanaatimizi muhafaza edeceğiz.

Diğer taraftan idare-i hususiyelerden ve memeleketin müteferrik menabiinden maarife tevcih olunan mesainin merkezden alâkadarane takip olunmasını ve bu suretle mesai-i umumiyenin hedefi terakkiye sevk ve îsalinin tesadüfe bırakılmamasını iltizam ediyoruz.

Milletin ara-yı umumiyesinde tesbit olunan terbiye ve tedrisatın tevhid-i umdesinin bilâ ifate-i an tatbiki lüzumunu müşahade ediyoruz (alkışlar, bravo sesleri). Bu yolda teahhurun zararları ve bu yolda tehalükün ciddî ve derin semereleri seri kararınıza vesile-i tecellî olmalıdır. Darülfünunun mevcudiyet ve tekemmülâtına ve yüksek bir darülfünunun milletin terbiye-i umumiyesinde, tekâmül-ü medenisinde haiz olduğu katî tesirata bilhassa nazarı dikkati celbederim. Türkiye'nin terbiye ve maarif siyasetini her derecesinde, tam bir vüzuh ve hiç bir tereddüde mahal vermeyen sarahat ile ifade etmek ve tatbik etmek lâzımdır (bravo sesleri, şiddetli alkışlar). Bu siyaset, her mânasiyle, millî bir mahiyette irae olunabilir.

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, S. 329)

MUALLİMLER BİRLİĞİ KONGRESİ ÜYELERİNE
(25.VII.1924)

Muallimler Birliği Kongresi üyelerin-Maarif Vekili Vasıf Çınar tarafından Şehir Lokantasında verilen çay ziyafetinde söylenmiştir.

Muhterem Efendiler!

Evvelâ bu içtimaı tertip ve bilhassa hakkımda ibzal buyurdukları sözlerle bana da huzurunuzda birkaç söz söylemek fırsatını bahşettiklerinden Vasıf Beyefendiye sureti mahsusada teşekkür ederim.

Hanımlar, Beyler!

Güzide heyetinizin içinde bulunmaktan mütehassıl sürurum bîpayandır. Türkiye Muallimler Birliği'nin Ankara'da akdettiği ilk kongresini çok büyük memnuniyetle karşıladım. Memleketimizin sizler gibi, kıymetli muallim hanım ve beylerinin burada toplanması, Cumhuriyetimiz için çok feyizli neticelerin tecellisine vesile olacaktır.

Hanımlar, Beyler!

Türkiye Muallimler Birliği'nin bütün memlekette taazzuvuna, Konya'yı olduğu gibi Van'ı ve Hakkâriyi de teşkilâtı dahiline almasına ve her köyde âzaya malik bulunmasına derin bir alâka ile intizar edeceğim.

Muallimler;

Yeni nesli; Cumhuriyetin fedakâr muallim ve mürebbileri, sizler yetiştireceksiniz, yeni nesil, sizin eseriniz olacaktır. Eserin kıymeti, sizin maharetiniz ve fedakârlığınız derecesiyle mütenasip bulunacaktır. Cumhuriyet; fikren, ilmen, fennen, bedenen, kuv-

vetli ve yüksek seciyeli muhafızlar ister. Yeni nesli, bu evsaf ve kabiliyette yetiştirmek sizin elinizdedir. Mümtaz vazifenizin ifasına âli himmetlerle hasrı mevcudiyet edeceğinize asla şüphe etmem.

Ben millî maarifimiz ve millî terbiyemiz hakkındaki noktai nazarlarımı muhtelif zamanlarda ve muhtelif vesilelerle söyledim. Fakat bu noktai nazarlarımı birkaç kelimede teksif ederek tekrar etmeği faydasız görmüyorum.

Muallimler!

Erkek ve kız çocuklarımızın, aynı suretle bütün tahsil derecelerindeki talim ve terbiyelerinin amelî olması mühimdir. Memleket evlâdı, her tahsil derecesinde iktisadî hayatta âmil, müessir ve muvaffak olacak surette teçhiz olunmalıdır. Millî ahlâkımız, medeni esaslarla ve hür fikirlerle tenmiye ve takviye olunmalıdır. Bu çok mühimdir; bilhassa nazarı dikkatinizi celb ederim. Tehdit esnasına müstenit ahlâk, bir fazilet olmadıktan başka itimada da şayan değildir.

Efendiler; bu noktai nazarımda sizin tamamen benimle beraber olduğunuza şüphe etmiyorum. Umumi maarif ve terbiye programımız da bu esasatı camidir. Fakat, biliyorsunuz ki, noktai nazarların, programların kat'î ve vazıh olması çok mühim olmakla beraber feyiz ve eser verebilmesi, onların muktedir, müdrik ve fedakâr muallimlerimiz tarafından mekteplerimizde çok büyük dikkat ve himmetle tatbikına vâbestedir. İşte bilhassa sizden rica edeceğim husus budur. Sizin muvaffakiyetiniz, Cumhuriyetin muvaffakiyeti olacaktır.

Arkadaşlar, yeni Türkiye'nin birkaç seneye sığdırdığı askerî, siyasî, idarî, inkılâbat sizin, muhterem muallimler, sizin içtimaî ve fikrî inkılâptaki muvaffakiyetinizle teyit olunacaktır. Hiçbir zaman hatırlarınızdan çıkmasın ki, Cumhuriyet sizden "fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür" nesiller ister.

Hâkimiyeti Milliye: 26 Ağustos 1924

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, S. 172–173)

DUMLUPINAR'DA KONUŞMA
(30.8.1924)

Başkomutanlık Meydan Savaşının ikinci yıldönümü dolayısıyla.

Gençler!

Cesaretimizi tavkiye ve idame eden sizsiniz. Siz almakta olduğunuz terbiye ve irfan ile, insanlık meziyetinin, vatan muhabbetinin, fikir hürriyetinin en kıymetli timsali olacaksınız.

Ey yükselen yeni nesil! İstikbal sizindir. Cumhuriyeti biz tesis ettik onu ilâ ve idame edecek sizsiniz.

Arkadaşlar, bu gaza ve şahadet diyarını terkederken "Şehit Asker"i hep beraber hürmet ve tâzimle selâmlıyalım.

Hâkimiyeti Milliye: 31 Ağustos 1921

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, S. 182)

SAMSUN ÖĞRETMENLERİYLE KONUŞMA
(22.IX.1924)

Samsun İstiklâl Ticaret Mektebinde Öğretmenler tarafından verilen çay ziyafetinde.

Muhterem Hanım, Muhterem Beyefendiler;

Bu çay ziyafetini tertip edenlere sureti mahsusada teşekkür ederim. Bu vesile beni, Samsun'un çok münevver bir muhitinde bulundurmuş oldu. Bu vesile beni dimağları ilim ve fen ile müzeyyen olan kıymetli insanlardan mürekkep bir heyetin huzurunda pek mes'ut etti.

Efendiler;

Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, muvaffakiyet için en hakiki mürşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin haricinde mürşit aramak gaflettir, cehalettir, dalâlettir. Yalnız, ilmin ve fennin yaşadığımız her dakikadaki safhalarının tekâmülünü idrâk etmek ve terakkiyatını zamanla takip eylemek şarttır. Bin, ikibin, binlerce sene evvelki ilim ve fen lisanının çizdiği düsturları, şu kadar bin sene evvel bugün aynen tatbika kalkışmak elbette ilim ve fennin içinde bulunmak değildir. Çok mesut bir his ile anlıyorum ki, muhataplarım bu hakikatlara nüfuz etmişlerdir. Mes'udiyetim yükseliyor. Şununla ki, muhataplarım tahtı talim ve terbiyelerinde bulunan yeni nesli de hakikatin nurlariyle tulûuna müessir, âmil olacak surette yetiştireceklerini vaad etmişlerdir. Bu, cümlemiz için iftihara şayan bir noktadır.

Muhterem Efendiler:

Hemşiremiz Hanımefendi ve ondan sonra beyanatta bulunan muhterem, hassas arkadaşlarımız uzak maziyi çok güzel işa-

retle tavzih ettiler. Yakın mazinin acılarını da hakikaten kalbleri dilhun edecek tarzda beyan buyurdular. Bu vesile ile, şahsıma ait çok teveccühatta bulunmak nezaketini ibraz buyurdular. Bu teveccühatın samimî kalblerden sünuhu itibariyle şüphesiz çok memnunum, mütehassisim ve müteşekkirim. Yalnız sizden olan bir şahsa, sizden fazla ehemmiyet atfetmek, her şeyi bir ferdi milletin şahsiyetinde temerküz ettirmek, maziye, hale, istikbale, bütün bu edvara ait bir heyeti içtimaiye mesailinin tavzih ve tebarüzünü, böyle yüksek bir heyeti içtimaiyenin mütevazi bir şahsiyetinden beklemek elbette ki lâyık değildir. Elbette ki lâzım değildir.

Muhterem kardeşler!

Memleket ve milletin hayat ve âtisine olan muhabbet ve hürmetimden dolayı huzurunuzda bir noktai hakikati izaha mecburum. Vatandaşlar, vatandaşınız herhangi bir şahsı istediğiniz gibi sevebilirsiniz. Kardeşiniz gibi, arkadaşınız gibi, babanız gibi, evlâdınız gibi, sevgiliniz gibi sevebilirsiniz. Fakat bu sevgi sizi, mevcudiyeti milliyenizi bütün muhabbetlerinize rağmen herhangi bir şahsa, herhangi bir sevdiğinize vermeğe saik olmamalıdır. Bunun aksine hareket kadar büyük hata olamaz. Bir millet için, bir millet varlığı, bir millet şerefi ve haysiyeti, bir millet büyüklüğü için bu kadar hata olamaz. Ben mensup olduğum büyük milletimin böyle bir hatayı artık irktiâp etmiyeceğine kâmil itimada sahip olmakla müsterih ve müftehirim.

Arkadaşlar, ben ve benim gibi birçok vatandaşlar, kardeşler bundan beş, beş buçuk sene evvel vatanı aslîi millet, ümitsiz felâkete düştüğü zaman muvazzaf oldukları, vicdanen, namusen, haysiyeten mükellef bulundukları vazifeyi yapmak mevkiinde kaldılar. Bunu bittabi yapacaklardı. Yapmaları mecburî idi, vicdanî idi, insanî idi, namusu millî icabı idi. Ben bu mukaddes esasların haricinde hareket edebilir mi idim? Efendiler; elbette edemezdim. Türk milletinin hakikî hiçbir ferdi bu icabatın haricinde hareket edemezdi efendim. Ben elbette bu elîm manzara karşısında vicdanımın emirlerine muhalif, namusu milliyemiz hilâfında hareket edemezdim. Mensup olmakla müftehir bulunduğum yüksek heyeti içtimaiyenin yüksek haysiyetine elbette

münafi hareket edemezdim. Bence mensubiyetiyle müftehir bulunduğum milletin hiçbir ferdi bu icabı namustan asla inhiraf etmemiştir. Eğer bundan müstesna gösterilenler varsa emin olunuz aziz namuskâr vatandaşlar, onların kalb ve vicdanı milletimizin müşterek vicdanı nezihinden hiç ilham almamış, kapkara sefil vicdanlardır.

Efendiler,

Bizim milletimiz derin, amik bir maziye maliktir. Milletimizin hayatı âsarını düşünelim. Bu düşünce bizi elbette altı yedi asırlık Osmanlı Türklüğünden, çok asırlık Selçuk Türklerine ve ondan evvel bu devirlerin herbirine muadil olan ne büyük Türk devirlerine kavuşturur. Bütün bu edvarda dikkat buyurunuz Türk kendi ruhunu, benliğini, hayatını unutmuş; nereden geldiği belirsiz bir takım rüesanın şuursuz vasıtası olmak mevkiine düşmüştür. Türk milleti kendi benliğini, kendi dimağını, kendi ruhunu unutur gibi olmuş ve mevcudiyetiyle herhangi bir maksada, neticesi zillet olan, esaret olan, fisebilillâh köle olmaya müncer olan hakîr bir hedefe sürüklenmiştir. Millet maalesef bu hali gafleti çok idame etti, bu yüzden her türlü sefaletlere ve mahkûmiyetlere uğramaktan kendini kurtaramadı. Bütün bu tebaiyetleri aldığı gayri millî terbiyenin icabatı olduğunu farketmeksizin muhkem bir terbiyenin eseri olduğu kanaatiyle tatbik ediyordu. Esası terbiyet, hedef ve mahiyeti terbiyet ne büyüktür. Bu hususta istikamet yanlış ise ve koskoca bir millet emniyet ve itimat ettiği kitaplardan; mukaddes kitaplardan istişhad ederek rehber olduklarını iddia edenlerin sözlerine inanarak yürürlerse ve bu yürüyüş istikameti kendilerini mahv ve izmihlâle düşürürse, kabahat bu istikameti takip eden nezih, halûk, fedakâr, rehberlerine itimat eden zavallı halktan ziyade rehberlere ait değil midir?

Efendiler:

Söz söyliyen arkadaşlarımızdan biri bana nereden ilham ve kuvvet aldığımı sordu. Bu suale kısa bir cevap vermek isterim. Diyebilirim ki, bugünkü intibahı, düne, maziye medyunuz.

Herhalde babalarımızın, analarımızın, mürebbilerimizin ruh ve dimağlarımızın inkişafında feyizli tesirleri vardır. Gerçi biz, belki burada bulunanların kâffesi dünyaya geldiğimiz zaman bu topraklar üzerinde yaşıyanlarla beraber, kahhar bir istibdadın pençesi içinde idik. Ağızlar kilitlenmiş gibi idi. Muallimler, mürebbiler yalnız bir noktayı dimağlarda yerleştirmeğe mecbur tutulmakta idi. Benliğini, her şeyini unutarak bir heyulâya boyun eğmek, onun kulu, kölesi olmak. Bununla beraber tahattür etmek lâzımdır ki, o tazyik altında dahi, bizi bugün için yetiştirmeğe çalışan hakikî ve fedakâr muallimler, mürebbiler eksik değildi. Onların bize verdikleri feyiz elbette esersiz kalmamıştır. Şimdi burada bir zatı âliye tesadüf ettim. O, benim rüştiye birinci sınıfında muallimim idi. Bana henüz iptidaî şeyler öğretirken istikbal için ilk fikirleri de vermişti. Efendiler, izah etmek istiyorum ki, ilk ilham ana baba kucağından sonra mektepteki mürebbinin lisanından, vicdanından, terbiyesinden alınır. Bu ilhamın mazharı inkişaf olması, millet ve memlekete hizmet edebilecek kudret ve kabiliyetini bahşedebilmesi için millet ve memlekete büyük, derin alâka yaratan fikir ve duygularla her an takviye olunmak lâzımdır. Bu fikir ve duyguların membaı bizzat memleket ve millettir. Milletin müşterek arzu ve temayülüne temas etmek ve onun icabatına hasrı mevcudiyeti, hareketi düstur bilmek hakikî yolda yürüyebilmek için yegâne esastır. Bir milletin efradında hâkim olmak, lâzimürriaye olmak icabeden milletin müşterek arzusu, mâşerî fikridir. Bir insan memleket ve milletine nafi bir iş yaparken, nazarından bir an uzak bulundurmamağa mecbur olduğu düstur milletin hakikî temayülüdür.

Binaenaleyh Efendiler; arkadaşımızın sorduğu ilham ve kuvvet membaı milletin kendisidir. Milletin müşterek temayülünü, umumi fikiri olduğunu münkir olanlar da vardır. Bu gibileri cümleniz çok işitmişsinizdir. Memleketimizin ve milletimizin başına gelmiş olan bunca felâketler hiç şüphe etmemelidir ki, bu gafil insanların memleketin talih ve iradesini ellerinde tutmuş olmalarından ileri gelmiştir.

Efendiler; bir heyeti içtimaiyenin mutlaka mâşerî bir fikri vardır. Eğer bu her zaman ifade ve izhar edilemiyorsa, onun ademi mevcudiyetine hükmolunmamalıdır. O fiiliyatta behemehal

mevcuttur, varlığımızı, istiklâlimizi kurtaran bütün ef'al ve harekât, milletin müşterek fikrinin, arzusunun, azminin yüksek tecellisi eserinden başka bir şey değildir. Arkadaşlar, bugün vasıl olduğumuz netice şüphe yok, çok şayanı memnuniyettir, ümitbahştır. Fakat bu memnuniyeti mahfuz tutabilmek için, ümitleri sahai fiiliyata koyabilmek için bundan sonra dikkat edilecek noktalar da çoktur. Son söz söyliyen hoca Efendinin beyanatından mülhem olarak arzedeyim ki, en mühim, en esaslı nokta terbiye meselesidir. Terbiyedir ki, bir milleti ya hür, müstakil, şanlı, âli bir heyeti içtimaiye halinde yaşatır, ya bir milleti esaret ve sefalete terkeder.

Efendiler; terbiye kelimesi yalnız olarak kullanıldığı zaman herkes kendince maksud bir medlûle intikal eder. Tafsilâta girişilirse terbiyenin hedefleri, maksatları tenevvü eder. Meselâ dinî terbiye, millî terbiye, beynelminel terbiye... Bütün bu terbiyelerin hedef ve gayeleri başka başkadır. Ben burada yalnız yeni Türk Cumhuriyetinin yeni nesle vereceği terbiyenin millî terbiye olduğunu kat'iyetle ifade ettikten sonra diğerleri üzerinde tevakkuf etmiyeceğim. Yalnız işaret ettiğim mânayı kısa bir misal ile izah edeceğim.

Efendiler; yeryüzünde üç yüz milyonu mütecaviz İslâm vardır. Bunlar ana, baba, hoca terbiyesiyle, terbiye ve ahlâk almaktadırlar. Fakat maalesef hakikatı hâdise şudur ki, bütün bu milyonlarca insan kütleleri şunun veya bunun esaret ve zillet zincirleri altındadır. Aldıkları mânevi terbiye ve ahlâk onlara bu esaret zincirlerini kırabilecek meziyeti insaniyeyi vermemiştir, veremiyor. Çünkü hedefi terbiyeleri millî değildir.

Efendiler; millî terbiyenin ne demek olduğunu bilmekte artık bir gûna teşevvüş kalmamalıdır. Bir de millî terbiye esas olduktan sonra onun lisanını, usulünü, vasıtalarını da millî yapmak zarureti gayri kabili münakaşadır. Millî terbiye ile inkişaf ve îlâ edilmek istenilen genç dimağları bir taraftan da paslandırıcı, uyuşturucu, hayalî zevaitle doldurmaktan dikkatle içtinap etmek lâzımdır.

Hoca Efendi bu fikrini izah için "Vettini vezzeytûni ilâh..." âyetini kendince tefsir ettiler. İncir ve zeytin çekirdeğinden düs-

tûr çıkardılar. Birindeki kesreti diğerindeki vahdeti işaret ettiler. Âyetin medlûlü bu mudur? değil midir? Bir şey demiyeceğim. Yalnız bu seyahatim esnasında bittesadüf bu âyetin mazmununu ben diğer bir hoca Efendiden sormuştum. Bunun için yarım saat kadar mütaleaya ihtiyacı olduğunu söyledi. Ömrünü medreselerde ulûmu diniye tederrüs ve tedrisiyle geçiren bir zat bir kitabın bir satırını Türkçe ifade edebilmek için böyle bir ihtiyaç dermeyan ederse millet, efradı millet ne desin? Onun için Efendiler genç neslin dimağını yormadan onun her şeyi ahz ve bel'e müstait elvahı, hakikat izleriyle tezyin olunmalıdır.

Muhterem Efendiler;

Bu içtimada söylenen sözler o kadar hissiyatımı, rikkatimi mucip oldu ki, samiamda o kadar ilâhî bir ahenk vücude getirdi ki, bunu bozmamak için bir kelime bile telâffuz etmek niyetinde değilim. Fakat huzurunuzun ruhumda hasıl ettiği gayri kabili zapt tahassüs beni beyanı hissiyat ve efkâra sevketti.

Beni dinlemek zahmetine katlandığınızdan dolayı cümlenize teşekkür ederim.

Hâkimiyeti Milliye: 25 Eylül 1924

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, S. 194-199)

İKİNCİ DÖNEM İKİNCİ TOPLANMA YILINI AÇARKEN
(1 Kasım 1924)

Âzayı Kiram! Maarifte başlanılan ıslahat-ı umumiye ve esasiyeye ciddiyetle devam olunmak lâzımdır. Geçen sene zarfında, millî terbiye-i umumiye için, vaz'olunan esasat, çok kıymetli netayiç vermiştir.

Memlekette arzu ettiğimiz maarif teşkilâtının talep ettiği muallim ve mebani keyfiyet ve kemiyeti düşünülünce ikmali noksan için uzun seneler lâzım olduğu teslim olunur. Bununla beraber sekiz ay kadar kısa bir müddet zarfında, yeni esasatın muvaffakıyetle saha-i tatbika konulduğunun âsar-ı bâhirdir. Daha şimdiden, kadın ve erkek Cumhuriyet muallimlerinin, heyeti talimiyelerinin yetiştirmekte oldukları talebe ile beraber, hakikî bir irfan ordusu manzarası arzettiğine, memleketin ekseri aksamında bizzat şahit oldum. Bu münevver heyetlerin, bulundukları muhitlerde, dairei tedrislerindeki talebeden başka doğrudan doğruya halk üzerindeki feyyaz tesirlerini büyük memnuniyetle yâdederim. Bu husus aynı zamanda Cumhuriyetperver ve terakkiye hahişkâr halkımızın mektebe, nura olan iştiyakını ve cehli taassuba olan buğzunun şiddetini de ifade eden en kuvvetli delildir (Alkışlar).

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, S. 334-335)

KASTAMONU'DA BİR KONUŞMA
(24.8.1925)

Belediye dairesi önünde toplanan halk ile.

Biz her noktai nazardan insan olmalıyız. Acılar gördük. Bunun sebebi dünyanın vaziyetini anlamadığımız içindir. Fikrimiz, zihniyetimiz medeni olacaktır. Şunun bunun sözüne ehemmiyet vermiyeceğiz. Medeni olacağız. Bununla iftihar edeceğiz. Bütün Türk ve İslâm âlemine bakınız. Zihinleri medeniyetin emrettiği şümul ve taaliye uyamadıklarından ne büyük fekâketler, ne ıstıraplar içindedirler. Bizim de şimdiye kadar geri kalmamız ve nihayet son felâket çamuruna batışımız bundandır. Beş altı sene içinde kendimizi kurtarmışsak; bu zihniyetimizdeki tebeddüldendir. Artık duramayız. Behemehal ileri gideceğiz. Geriye ise hiç gidemeyiz. Çünkü ileri gitmeğe mecburuz. Millet vazıhan bilmelidir. Medeniyet öyle bir kuvvetli ateştir ki ona bigâne olanları yakar ve mahveder.

İçinde bulunduğumuz ailei medeniyette lâyık olduğumuz mevkii bulacak ve onu muhafaza ve ilân edeceğiz. Refah, saadet ve insanlık bundadır.

Açık Söz: 25 Ağustos 1925

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, S. 207)

KASTAMONU'DA İKİNCİ BİR KONUŞMA
(30.8.1925)

Cumhuriyet Halk Partisi binasında partililerle yapılmıştır.

Bir heyeti içtimaiye, bir millet, erkek ve kadın denilen iki cins insandan mürekkeptir. Kabil midir ki, bir kitlenin bir parçasını terakki ettirelim. Diğerini müsamaha edelim de, kitlenin heyeti umumiyesi mazharı terakki olabilsin? Mümkün müdür ki, bir camianın yarısı topraklara zincirlerle bağlı kaldıkça diğer kısmı semalara yükselebilsin? Şüphe yok, terakki adımları, dediğim gibi iki cins tarafından beraber, arkadaşça atılmak ve sahai terakki ve teceddütte birlikte kat'i merahil edilmek lâzımdır. Böyle olursa inkılâp muvaffak olur. Memnuniyetle meşhudumuz olmaktadır ki, bugünkü mişvarımız hakikî icaba takarrüp etmektedir. Herhalde daha cesur olmak lüzumu aşikârdır.

Hâkimiyeti Milliye: 1 Eylül 1925

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, S. 216 -217)

İZMİR ERKEK ÖĞRETMEN OKULUNDA BİR KONUŞMA
(14.X.1925)

Şereflerine verilen çay ziyafetinde Öğretmen Kemal Emin'in söylevi üzerine.

Muallimliğin ehemmiyeti hakkında fazla söz söylemeğe hiç lüzum görmem. Çünkü siz onu benden daha iyi bilirsiniz. Yalnız bir ciheti hep beraber tekrar edelim: Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak muallimlerdir. Muallimden, mürebbiden mahrum bir millet henüz millet namını almak istidadını kesbetmemiştir. Ona alelâde bir kütle denir, millet denemez. Bir kütle millet olabilmek için mutlaka mürebbilere, muallimlere muhtaçtır. Onlardır ki, bir heyeti içtimaiyeyi hakikî millet haline koyarlar. Bizim milletimiz elbette dünyanın takdiratına liyakat kesbetmiş bir heyeti içtimaiyedir. Fakat onu lâyık olduğu mertebei şerefe isal edecek sizlersiniz. Millet, memleket, Cumhuriyet sizden yüksek hizmet intizarındadır. Siz faaliyete geçtikten sonradır ki âzami istidadı fiiliyata kalbedilmiş olacaktır.

Hâkimiyeti Milliye: 16 Ekim 1925

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, S. 232)

KONYA'DA ÖĞRETMENLERLE BİR KONUŞMA
(18.10.1925)

Öğretmenler Birliğinde Öğretmen Hayriye'nin söylevi üzerine.

Muhterem arkadaşlar; yürümekte olduğumuz teceddüd, tekâmül ve medeniyet yolunda sizlerden mürekkep bir Türk ordusuna istinat ettikçe behemehal muvaffak olacağımıza imanım kat'idir. Şimdiye kadar olduğu gibi, birbirimize istinat ederek ve hep beraber milletin iradesine dayanarak yürümekte devam edeceğiz. Milletimizin kat'ına mecbur olduğu merhaleler büyüktür. Vâsıl olunması zaruri olan hedefler çoktur. Behemehal bu merahil katolunacak, en nurlu hedeflere varılacaktır. Onun için birbirimize vereceğimiz işaret ileri! İleri! Daima ileridir.

Hâkimiyeti Milliye: 20 Ekim 1925

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, S. 234)

KONYA'DA ÖĞRETMENLERLE İKİNCİ BİR KONUŞMA
(19.X.1925)

Öğretmenler Birliği müsameresinde söylenmiştir.

Hanımlar, Efendiler;

Bu dakikada dinlediğim hassasiyetle memzuç sözleri çok samimî, çok semavî buldum. Beyanı şükran ederim. Kız Muallim Mektebi, Kız Orta Mektebi; Erkek Lise ve Erkek Muallim Mektebi tarafından müştereken tertip olunan bu müsamerede bulunmaktan pek ziyade mes'ut ve müstefid oldum.

Müdürler, muallimler, talebeler! Memnuniyetle görüyorum ki, çok güzel çalışıyorsunuz. Girdiğim her yerde bütün milletin aynı suretle çalıştığına şahid oldum. Millet aynı noktaya aynı tarzda serî, azimkâr hatvelerle yürümektedir. Bu müşahadede bulunanlar elbette hükmeder ki, Türk milleti programını kat' iyetle tesbit etmiştir. Bu programda kat'i hedefe isal eden yollar sarih ve muayyendir. Bütün millet elele vererek programını tatbik etmektedir. Bizim programımız yoktur diyenlere söylemeliyim ki, bizim programımızı bütün tafsilâtiyle lâflardan mürekkep yazılarda arayanlar bu taharrilerden memnun, mutmain olmıyabilirler. Filhakika bizim programımızın ihtiva ettiği gayeler bakkal kâğıtları üzerindeki, tesbit olunmuş programlardan büsbütün başkadır, yüksektir. Bizim programımızın olup olmadığında müterediddit bulunanlara onun tatbikat netayici olan ef'al ve âsârâ dikkatle bakmalarını tavsiye ederim. Her geçecek gün milletin mesaiyi müşterekesinin yeni, hayırlı muhassalasiyle, eserleriyle tetevvüç edecektir. Neticeler programımızın medarı teyidi olacaktır. Kudretsiz dimağlar, zayıf nazarlar hakikati suhuletle

göremezler. O gibiler büyük Türk milletinin seviyei âliyesine nazaran geri adamlardır. Fakat zaman bütün hakayiki en geri olanlara dahi anlatacaktır. Arkadaşlar, ilim ve irfan heyetisiniz. Huzurunuzda bulunmaktan istifade ederek bir noktaya dikkat ve gayretinizi celbedeceğim: Milletimizi vehmiyattan nefsini tahlise muktedir hale getirmeğe çok çalışalım.

Hâkimiyeti Milliye: 22 Ekim 1925

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, S. 234–235)

İKİNCİ DÖNEM ÜÇÜNCÜ TOPLANMA YILINI AÇARKEN
(1 Kasım 1925)

Âza-yı Kiram! Maarifimizden bahse başlarken kız ve erkek çocuklarımızın ve ana babalarının tahsil için gösterdikleri umumi şevk ve tehalükü takdirlerle tezkâr etmek isterim. Büyük Millet Meclisi'nin ve Hükümeti Cumhuriyenin âzami vesait ve gayreti sarfettiği müsellem olmakla beraber ilim ve tahsilin feyiz ve nuruna olan iştiyak-ı umumi tatmin edilebilmekten henüz uzaktır. Önümüzdeki sene için Devletçe yapılabilecek âzami fedakârlığı rica ederken erbabı yesardan olan vatandaşlarımıza da şayanı himayet olan çocuklarımızı hususi teşebbüsleriyle okutup yetiştirmelerini ehemmiyetle tavsiye ederim. Kadın ve erkek muallimlerimizin yeni nesli yetiştirmek için sarfettikleri fedakârane mesai ile beraber heyeti içtimaiyemiz içinde yeni zihniyeti ve medeni hayatı telkin ve tâmim için icra ettikleri hüsnü tesirat, bu güzide heyetlerin âli vazifelerini ne kadar müdrik olduklarını göstermektedir (alkışlar). Vazife başında ekserisine bizzat beyan ettiğimiz takdiratı huzurunuzda da tekrar ve ifade etmekle mübahiyim. Bu takdiratımla beraber istisna teşkil etse de muttali olduğum bir noksana ait vesayayı burada söylemeyi lâzım addederim.

Hayatın her safha-i mesaisinde olduğu gibi bahusus tedris hayatında inzibat esası muvaffakiyettir (pek doğru sesleri). Müdürler ve talim heyetleri inzıbatı temine ve talebe inzıbata riayete mecburdurlar (bravo sesleri, alkışlar).

Efendiler! Maarifte hayatın icabat-ı ameliyesini ve muhitin şerait-i hususiyesini temin eden bir sistem üzerindeyiz. Semeratı mücerrep ve meşhud olan bu sistemin tevsian tahakkuk ettirilmesi esasında dikkat ve ciddiyetle yürümek lâzımdır.

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, I, s. 341)

İKİNCİ DÖNEM DÖRDÜNCÜ TOPLANMA YILINI AÇARKEN
(1 Kasım 1926)

Efendiler, her şeyden evvel, ehliyetli ilk tedrisat muallimlerinin süratle yetiştirilmesi için mahdut adette, fakat vesaiti ve heyeti talimiyesi mükemmel, büyük müessesat vücuda getirmek ve bu müesseselerden kâfi adette muallim yetiştirmek hususunda büyük Meclisin ittihaz ettiği tedabirin tatbikına ehemmiyetle devam olunmaktadır.

Orta mekteplerimizde talim ve tedriste ciddiyet ve nizam ve inzıbata riayet hususunda şayanı memnuniyet bir fark husule gelmiştir.

Memlekette talim ve tedris esaslarını, ilmî ve müstakil bir merkezden sevk ve idare maksadiyle tasavvur edilen "Talim ve Terbiye Dairesi" teessüs etmiş ve alelumum tedrisatın programları ve kitapları üzerinde ciddî kararlar alınmıştır.

Bu sene ihdas ve mevkii tatbika vazolunan maarif eminleri teşkilâtının pek nafi olacağını ümidetmekteyim.

Alelumum maarif müessesatında mütehassıslardan istifade etmek hususuna gelecek seneler dahi, daha vâsi mikyasta devam olunmak musibolur.

Maarif-i Umumiye Kanunu Lâyihası, bu sene, Meclisi âliye takdim olunacaktır.

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, S. 347-348)

OKULLAR VE ÖĞRETMENLERE DAİR
(7.VII.1927)

İstanbul Muallimler heyetine Dolmabahçe Sarayında söylenmiştir.

Mektepler talim ve terbiye kadar, mektep haricindeki neslin mütemadî bir tenvir huzmesi altında tutulması lâzımdır. Meslek ve yardım teşkilâtının kendi mensuplarından ve kendi aralarından başlayarak harice yayılmak suretiyle halk için umumileştirilmesi lâzım gelen fikir ve his cereyanlarına bir mecra olabilir.

Eski hocalar nasıl dinî esastan hâkim olmuşlarsa muallimler de ilim esasından kazanmaya başladıkları hâkimiyeti nihayete erdirmelidirler. Bununla muallimlik mesleği hakikî inkişaf devrine dahil olacaktır.

Muallimler her vesileden istifade ederek halka koşmalı, halk ile beraber olmalı ve halk, muallimin çocuğa yalnız alfabe okutur bir varlıktan ibaret olmıyacağını anlamalıdır.

Vakit: 8.7.1927 s. 1

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri V, S. 46)

TÜRK YAZI İNKILÂBI HAKKINDA KONUŞMA
(8.8.1928)

İstanbul'da Sarayburnu parkındaki gazinoda gece toplantısında söylenmiştir.

Arkadaşlar,

Bizim ahenktar, zengin lisanımız yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardanberi kafalarımızı demir çerçeve içinde bulundurarak, anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak, bunu anlamak mecburiyetindesiniz. Anladığınızın âsarına yakın zamanda bütün kâinat şahid olacaktır. Buna kat'iyetle eminim.

Hâkimiyeti Milliye: 11 Ağustos 1928

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, S. 251)

ÜÇÜNCÜ DÖNEM İKİNCİ TOPLANMA YILINI AÇARKEN

(1 Kasım 1928)

Muhterem Efendiler; maarifte vaziyetimiz ve şimdiye kadar sarf ettiğimiz gayretlerin bugünkü neticeleri bizi radikal tedbirler alabilecek bir seviyeye getirmiştir. Her istikamette doğru hedefleri bulmuş olan maarifimiz hususi takayyüt ve alâkanızla ve hepimizin ciddî gayretlerimizle az zamanda geniş neticeler vermeğe namzettir. Maarifte süratle yüksek bir seviyeye çıkacak bir milletin hayat mücadelesinde maddi, mânevi bütün kudretlerinin artacağı muhakkaktır (alkışlar). Maarif faaliyetimiz ilk tahsilin fiilen umumi ve mecburi olmasını, memlekette terbiye birliği, orta tahsilin iyi vesaitle teksif ve teshilini, meslek tahsilini ilk ve orta derecesinden en yüksek derecesine kadar memlekette teminini, yüksek tahsilin de adette olduğu kadar kıymette de bu asrın ihtiyaçlarına kifayetini hedef tutmuştur (alkışlar). Her sene bu istikametlerde mühim mesafeler aldığımızı söyliyebiliriz.

Efendiler; bütün Türk milletinin evlâtlarını yüksek bir terbiye ve ihtisasla yetiştirmek için sarf ettiği gayret ve emekler az değildir. Hususi ve umumi idarelerden maarifte tahsis olunan vasıtalar muhtelif vekâletlerden, orta ve yüksek tahsile sarf olunan gayretler, hasılı iktidarı olan ailelerin umumi ve hususi idarelerin Avrupa'da tahsil için sarf ettikleri himmetler, eğer memlekette resmen mesul olan muktedir alâkadarların takip ve nezaretleri altında temerküz ettirilirse, alacağımız semerelerin çok daha ziyade ve geçireceğimiz inkişaf zamanının çok daha kısa olacağı muhakkaktır (alkışlar). Bu mesainin hükümetçe ve Büyük Millet Meclisince lâyık olduğu ehemmiyetle mütalâası müstacel bir mübremiyet göstermektedir.

Aziz Arkadaşlarım; her şeyden evvel her inkişafın ilk yapı taşı olan meseleye temas etmek isterim. Her vasıtadan evvel büyük Türk milletine onun bütün emeklerini kısır yapan çorak yol haricinde kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lâzımdır (sürekli alkışlar). Büyük Türk milleti cehaletten az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asîl diline kolay uyan böyle bir vasıta ile sıyrılabilir (alkışlar). Bu okuma yazma anahtarı ancak Lâtin esasından alınan Türk alfabesidir (alkışlar). Basit bir tecrübe Lâtin esasından Türk harflerinin, Türk diline ne kadar uygun olduğunu şehirde ve köyde yaşı ilerlemiş Türk evlâtlarının ne kadar kolay okuyup yazdıklarını güneş gibi meydana çıkarmıştır (alkışlar).

Büyük Millet Meclisinin karariyle Türk harflerinin katiyet ve kanuniyet kazanması, bu memleketin yükselme mücadelesinde başlı başına bir geçit olacaktır (bravo sesleri, alkışlar).

Milletler ailesine münevver, yetişmiş büyük bir milletin dili olarak elbette girecek olan Türkçeye bu yeni canlılığı kazandıracak olan üçüncü Büyük Millet Meclisi, yalnız ebedî Türk tarihinde değil, bütün insanlık tarihinde mümtaz bir sima kalacaktır (sürekli alkışlar).

Efendiler! Türk harflerinin kabuliyle hepimize, bu memleketin bütün vatanını seven yetişkin evlâtlarına mühim bir vazife teveccüh ediyor; bu vazife, milletimizin kâmilen okuyup yazmak için gösterdiği şevk ve aşka bilfiil hizmet ve yardım etmektir. Hepimiz, hususi ve umumi hayatımızda rasgeldiğimiz okuyup yazma bilmiyen erkek kadın, her vatandaşımıza öğretmek için tehalük göstermeliyiz, bu milletin asırlardan beri hallolunamıyan bir ihtiyacı birkaç sene içinde tamamen temin edilmek, yakın ufukta gözlerimizi kamaştıran bir muvaffakiyet güneşidir (alkışlar). Hiçbir muzafferiyetin hatlariyle kıyas kabul etmeyen bu muvaffakiyetin heyecanı içindeyiz. Vatandaşlarımızı cehaletten kurtaracak bir sade muallimliğin vicdan-i hazzı mevcudiyetimizi işba etmiştir (bravo sesleri, sürekli alkışlar).

Aziz Arkadaşlarım; yüksek ve ebedî yadigârımızla büyük Türk milleti yeni bir nur âlemine girecektir (bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar).

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, S. 358-360)

ÜÇÜNCÜ DÖNEM ÜÇÜNCÜ TOPLANMA YILINI AÇARKEN

(1 Kasım 1929)

Meclisinizin en büyük eseri olan Türk harfleri, memleketin umumi hayatına tamamen tatbik olunmuştur. İlk müşkülât milletin mefkûre kuvveti ve medeniyete olan muhabbeti sayesinde kolaylıkla yenilmiştir. Millet mektepleri normal tedrisat haricinde kadın ve erkek, yüz binlerce vatandaşın nurlanmasına hizmet etti (alkışlar). Bu mekteplerin daha fazla bir gayret ve şevkle idame edilmesi lâzımdır.

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri 1, 361)

DÖRDÜNCÜ DÖNEM İKİNCİ TOPLANMA YILINI AÇARKEN

(1 Kasım 1932)

Millî kültürün her çığırda açılarak yükselmesini Türk Cumhuriyetinin temel dileği olarak temin edeceğiz (alkışlar).

Türk dilinin, kendi benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğine kavuşması için, bütün devlet teşkilâtımızın, dikkatli, alâkalı olmasını isteriz (alkışlar).

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, S. 372)

DÖRDÜNCÜ DÖNEM ÜÇÜNCÜ TOPLANMA YILINI AÇARKEN
(1 Kasım 1933)

Arkadaşlar! Üniversite tesisine verdiğimiz ehemmiyeti beyan etmek isterim. Yarım tedbirlerin kısır olduğuna şüphe yoktur. Bütün işlerimizde olduğu gibi maarifte ve kurulan üniversitede de radikal tedbirlerle yürümek katî kararımızdır.

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, S. 374)

DÖRDÜNCÜ DÖNEM DÖRDÜNCÜ TOPLANMA YILINI AÇARKEN
(1 Kasım 1934)

Kültür işlerimiz üzerine, ulusca gönüllerimizin titrediğini bilirsiniz. Bu işlerin başında da Türk tarihini, doğru temelleri üstünde kurmak; öz Türk diline, değeri olan genişliği vermek için candan çalışılmakta olduğunu söylemeliyim. Bu çalışmaların göz kamaştırıcı verimlere ereceğine şimdiden inanabilirsiniz (alkışlar).

Arkadaşlar!

Güzel sanatların hepsinde, ulus gençliğinin ne türlü ilerletilmesini istediğinizi bilirim. Bu, yapılmaktadır. Ancak bunda en çabuk en önde götürülmesi gerekli olan Türk musikisidir. (alkışlar). Bir ulusun yeni değişikliğinde ölçü, musikide değişikliği alabilmesi, kavrıyabilmesidir.

Bugün dinletmeğe yeltenilen musiki yüz ağartacak değerde olmaktan uyaktır Bunu açıkça bilmeliyiz (okay sesleri, alkışlar). Ulusal, ince duyguları, düşünceleri anlatan; yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları bir gün önce, genel son musiki kurallarına göre işlemek gerektir. Ancak; bu güzeyde, Türk ulusal musikisi yükselebilir, evrensel musikide yerini alabilir.

Kültür İşleri Bakanlığının buna değerince özen vermesini, kamunun da bunda ona yardımcı olmasını dilerim.

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, S. 377-378)

BEŞİNCİ DÖNEM BİRİNCİ TOPLANMA YILINI AÇARKEN

(1 Kasım 1935)

Aydın Saylavlar! Kültür kınavımızı, yeni ve modern esaslara göre, teşkilâtlandırmaya durmadan devam ediyoruz. Türk tarih ve dil çalışmaları büyük inanla beklenilen ışıklı verimlerini şimdiden göstermektedir.

Ulusal musikimizi, modern teknik içinde yükseltme çalışmalarına, bu yıl daha çok emek verilecektir.

Ulusal kültür için pek lüzumlu olduğu gibi, arsıulusal ilgiler bakımından da yüksek değeri belli olan radyo işine önem vermeniz çok yerinde olur.

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, S. 385)

BEŞİNCİ DÖNEM İKİNCİ TOPLANMA YILINI AÇARKEN

(1 Kasım 1936)

Arkadaşlar!

İlk tahsilin yayılması için, sade ve pratik tedbirler almak yolundayız. İlk tahsilde hedefimiz, bunun umumi olmasını bir an evvel tahakkuk ettirmektir. Bu neticeye varmak, ancak, fâsılasız tedbir almakla ve onu metodik tatbikle mümkün olabilir. Milletin başlıca bir işi olarak, bu mevzuda ısrar etmeyi lüzumlu görüyorum. Sanat ve teknik mekteplerine rağbet artmıştır. Bunu sevinçle söylerken, her türlü teşviki arttırmak lâzım olduğunu da ilâve etmek isterim.

Yüksek tahsil için, Ankara Üniversitesini tesis etmek yolunda, tıp fakültesine de başlayarak yeni ve en külfetli hamlenin atılmasını dilerim.

Güzel sanatlara da alâkanızı yeniden canlandırmak isterim.

Ankara'da bir Konservatuvar ve bir Temsil Akademisi kurulmakta olmasını zikretmek, benim için bir hazdır.

Güzel sanatların her şubesi için, Kamutay'ın göstereceği alâka ve emek, milletin insanî ve medeni hayatı ve çalışkanlık veriminin artması için çok tesirlidir.

Başlarında kıymetli Maarif Vekilimiz bulunan Türk Tarih Kurumu ile Türk Dil Kurumu'nun, her gün yeni hakikat ufukları açan, ciddî ve devamlı mesaisini takdirle yâdetmek isterim. Bu iki ulusal kurumun, tarihimizin ve dilimizin, karanlıklar içinde unutulmuş derinliklerini, dünya kültüründeki analıklarını, reddolunamaz ilmî belgelerle ortaya koydukça, yalnız Türk milleti için değil ve fakat bütün ilim âlemi için, dikkat ve intibahı

çeken, kutsal bir vazife yapmakta olduklarını emniyetle söyleyebilirim (alkışlar). Tarih Kurumunun Alacahöyük'te yaptığı kazılar neticesinde, meydana çıkardığı, beş bin beş yüz senelik maddi Türk tarih belgeleri, cihan kültür tarihini yeni baştan tetkik ve tamik ettirecek mahiyettedir. Birçok Avrupalı âlimlerin iştirakiyle toplanan, son Dil Kurultayının ışıklı neticelerini bizzat görmüş olmakla çok mutluyum. Bu ulusal kurumların az zaman içinde, ulusal akademiler halini almasını temenni ederim. Bunun için, çalışkan tarih ve dil âlimlerimizin, dünya ilim âleminee tanınacak, orijinal eserlerini görmekle bahtiyar olmamızı dilerim.

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, S. 387-388)

BEŞİNCİ DÖNEM ÜÇÜNCÜ TOPLANMA YILINI AÇARKEN

(1 Kasım 1937)

Arkadaşlar,

Büyük dâvamız, en medeni ve en müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir (alkışlar).

Bu, yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde temelli bir inkılâp yapmış olan büyük Türk milletinin dinamik idealidir. Bu ideali en kısa bir zamanda başarmak için, fikir ve hareketi, beraber yürütmek mecburiyetindeyiz. Bu teşebbüste başarı, ancak, türeli bir plânla ve en rasyonel tarzda çalışmakla mümkün olabilir. Bu sebeple okuyup yazma bilmiyen tek vatandaş bırakmamak; memleketin büyük kalkınma savaşının ve yeni çatısının istediği teknik elemanları yetiştirmek; memleket dâvalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesle yaşatacak fert ve kurumları yaratmak; işte bu önemli umdeleri en kısa zamanda temin etmek, Kültür Vekâletinin üzerine aldığı büyük ve ağır mecburiyetlerdir (alkışlar).

İşaret ettiğim umdeleri, Türk gençliğinin dimağında ve Türk milletinin şuurunda daima canlı bir halde tutmak, üniversitelerimize ve yüksek okullarımıza düşen başlıca vazifedir.

Bunun için memleketi şimdilik üç büyük kültür bölgesi halinde mütalâa ederek; garp bölgesi için, İstanbul Üniversitesinde başlanmış olan ıslahat programını daha radikal bir tarzda tatbik ederek cumhuriyete cidden modern bir üniversite kazandırmak; merkez bölgesi için, Ankara Üniversitesini az zamanda kurmak lâzımdır. Ve Doğu bölgesi için Van Gölü sahillerinin en güzel bir yerinde, her şubeden ilk okullariyle ve nihayet üni-

versiteyle modern bir kültür şehri yaratmak yolunda, şimdiden fiiliyata geçilmelidir (alkışlar).

Bu hayırlı teşebbüsün, doğu vilâyetlerimiz gençliğine bahşedeceği feyiz, Cumhuriyet Hükümeti için ne mutlu bir eser olacaktır (alkışlar).

Tavsiye ettiğim bu yeni teşebbüslerin, eğitmen ve öğretmen ihtiyacını ziyadeleştireceği şüphesizdir. Fakat bu cihet, hiç bir vakit, işe başlama cesaretini kırmamalıdır. Vekâletin, geçen yıl içinde, bu yönden yaptığı tecrübeler çok ümit verici mahiyettedir.

Türk Tarih ve Dil Kurumlarının, Türk millî varlığını aydınlatan çok kıymetli ve önemli birer ilim kurumu mahiyetini aldığını görmek, hepimizi sevindirici bir hâdisedir (alkışlar).

Tarih Kurumu; yaptığı kongre, kurduğu sergi, yurt içindeki hafirler, ortaya çıkardığı eserlerle, şimdiden bütün ilim dünyasına kültürel vazifesini ifaya başlamış bulunuyor.

İlk resim galerimizi de bu yıl açmış bulunuyoruz.

Geçen yıl, Ankara'da kurulan Devlet Konservatuvarı'nın; müzikte, sahnede, kendisinden beklediğimiz teknik elemanları süratle verebilecek hale getirilmesi için, daha fazla gayret ve fedakârlık yerinde olur. Her çeşit spor faaliyetlerini, Türk gençliğinin millî terbiyesinin ana unsurlarından saymak lâzımdır. Bu işte, hükümetin şimdiye kadar olduğundan daha çok ciddi ve dikkatli davranması, Türk gençliğini, spor bakımından da, millî heyecan içinde itina ile yetiştirmesi, önemli tutulmalıdır.

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, S. 401–402)

BEŞİNCİ DÖNEM DÖRDÜNCÜ TOPLANMA YILININ AÇILIŞINDA ATATÜRK ADINA BAŞVEKİL CELÂL BAYAR TARAFINDAN OKUNAN SÖYLEV

(1 Kasım 1938)

Sevgili Arkadaşlarım;

Yüksek tahsil gençliğini istediğimiz ve muhtaç olduğumuz gibi millî şuurlu ve modern kültürlü olarak yetiştirmek için İstanbul Üniversitesinin tekâmülü, Ankara Üniversitesinin tamamlanması ve Şark Üniversitesinin yapılan etütlerle tesbit edilmiş olan esaslar dairesinde, Van gölü civarında kurulması mesaisine hızla ve önemle devam edilmektedir.

Geçen sene tecrübelerinin ümit verici mahiyette olduğunu kaydettiğim eğitmen okulları çok iyi neticeler vermiş ve eğitim kadrosuna bu yıl 1500 kişi daha ilâve edilmiştir. Önümüzdeki yıllar içinde bu miktarın artırılacağı şüphesizdir.

Türk Tarih ve Dil Kurumları'nın çalışmaları takdire lâyık kıymet ve mahiyet arzetmektedir. Tarih tezimizi reddedilmez delil ve vesikalarla ilim dünyasına tanıtan Tarih Kurumu memleketin muhtelif yerlerinde yeniden kazılar yaptırmış ve beynelmilel toplantılara muvaffakiyetle iştirak ederek yaptığı tebliğlerle ecnebi uzmanların alâka ve takdirlerini kazanmıştır.

Dil Kurumu en güzel ve feyizli bir iş olarak türlü ilimlere ait Türkçe terimleri tesbit etmiş ve bu suretle dilimiz yabancı dillerin tesirinden kurtulma yolunda esaslı adımını atmıştır.

Bu yıl okullarımızda tedrisatın Türkçe terimlerle yazılmış kitaplarla başlamış olmasını kültür hayatımız için mühim bir hâdise olarak kaydetmek isterim.

Türk gençliğinin kültürde olduğu gibi spor sahasında da idealine ulaştırılması için yüksek Kamutay'ın kabul ettiği Beden Terbiyesi kanununun tatbikatına geçildiğini görmekle memnunum.

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, S. 410-411)